

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
FAKULTA HUMANITNÝCH VIED

Diplomová práca

FORMOVANIE HRANÍC MEDZI ČESKOSLOVENSKOM A POĽSKOM V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ

Janka Hrašková

Katedra histórie

Študijný odbor: dejepis

Vedúci diplomovej práce

Prof. PhDr. Dalibor Krátky, CSc.

BANSKÁ BYSTRICA, 2014

Obsah

Úvod.....	3
1 Rokovania o hraniciach ČSR vo Versailles.....	5
2 Záujem Poľska a Československa o sporné územia	9
2.1 Veľmocenské ambície Poľska.....	9
2.2 Záujem Poľska o sporné územia a podpora slovenskej iredenty.....	10
2.3 Záujem Československa o sporné územia.....	12
2.4 Obsadenie sporných území.....	13
3 Vyhlásenie plebiscitu.....	15
4 Sporné územie na severnej hranici ČSR.....	17
4.1 Těšínsko.....	17
4.2 Spiš	17
4.3 Orava	18
4.4 Obyvatelia sporného územia	18
5 Výsledok sporu	23
6 Nedoriešené spory a ich následky.....	24
Záver	30
Bibliografia	32
Prílohy.....	33

Úvod

Vzťahy medzi štátmi, ktoré majú spoločnú hranicu sú rozhodujúcim činiteľom medzinárodného vývoja v regióne. Dobré medzištátne vzťahy dokážu urobiť región silnejším, naopak spory a nedorozumenia oslabujú nielen zúčastnené štáty, ale aj celý región.

Pri štúdiu dejín medzivojnovvej Európy sa vynára otázka vzťahov medzi Československom a Poľskom. Dva štáty, ktoré v roku 1918 stáli na rovnakej štartovacej čiare, t.j. usilovali o svoju štátnosť na troskách porazených mocností s podporou Francúzska. Francúzska politika predpokladala, že Československo a Poľsko pomôžu podporiť francúzsku hegemoniu na kontinente a oslabia možný vplyv Nemecka v regióne strednej Európy. Ako sa teda stalo, že tieto dva štáty nevedeli neskôr nájsť spoločnú reč a nedokázali spolu čeliť vzrastajúcemu nebezpečenstvu zo strany vzráhajúceho sa Nemecka ako aj Sovietskeho zväzu? Pokúsiť sa nájsť odpoveď na túto otázku je cieľom mojej práce. Pokúsila som sa o syntézu názorov a interpretácií z existujúcej literatúry, ktorá sa zaoberá sporom medzivojnového Československa a Poľska. v tomto spore svoju veľkú úlohu malo práve Slovensko a stanovenie hranice na jeho severe. Hranica, ktorá sa v rámci Rakúsko-Uhorska považovala za najstabilnejšiu sa zrazu stala nestabilnou a problém okolo jej stanovenia vážne narušil československo-poľské vzťahy.

Pri vytváraní heuristického základu tejto práce som zistila, že absentuje monograficky spracované dielo, ktoré by sa zaoberalo výlučne otázkou československo-poľských vzťahov. Dostupná literatúra existuje len v podobe článkov a štúdií, najviac prác slovenských autorov som našla v ročenke historického ústavu SAV Historické štúdie a v časopise Historická revue. Väčšina týchto článkov a štúdií sa venuje problematike stanovenia hraníc medzi Československom a Poľskom. Menej je zastúpená literatúra, ktorá by sa venovala vzťahom medzi týmito dvomi štátmi a najmä dôsledkami vzniknutých sporov na medzinárodný vývoj. v monografiách, ktoré sa venujú vytváraniu československých hraníc ako celku jednoznačne dominuje maďarsko-slovenský problém. Problém so stanovením severnej hranice Slovenska sa ukazuje byť druhotným v prácach historikov. Otázkou stanovovania hraníc Československa sa vo svojich prácach zaoberajú autori: Marián Hronský v práci „*Boj o Slovensko a Trianon*“¹, a Jozef Klimko v prácach „*Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky*“^{2 a} „*Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*“³. Osobitosti vývoja na Slovensku počas prvej svetovej vojny a pri ustanovovaní československej štátnosti spracoval Marián Hronský v knihe „*Slovensko pri zrode Československa*“⁴. Stanovovaním hranice medzi Československom a Poľskom s dôrazom na slovensko-poľskú časť hranice sa zaoberá aj Vladimír Varinský v práci „*Vytváranie severnej hranice Slovenska na Orave a Spiši v r. 1918-20*“⁵.

Azda najpodrobnejšie sa problémom postavenia Slovenska v maďarskej a poľskej politike počas celého medzivojnového obdobia venuje Ladislav Deák vo svojej práci „*Hra o Slovensko*“⁶. Vo väčšine prác, ktoré sa venujú predmníchovskému Československu a jeho hraniciam vystupuje Slovensko zväčša len v kontexte československej politiky a jej záujmov. Výnimku tvorí práve spomínaná práca Ladislava Deáka „*Hra o Slovensko*“, v ktorej je vysvetlené prečo Slovensko zohrávalo takú významnú úlohu v politike susedných štátov v medzivojnovom období.

Problematike vzťahov medzi Československom a Poľskom sa venuje aj Jaroslav Valenta vo svojom článku „*Poľská politika a Slovensko v roku 1919*“⁷. Osvetľuje v ňom niektoré udalosti vo vzťahu Poľska a Slovenska. Azda najpodrobnejšie problematiku utvárania severnej hranice Slovenska v oblasti Spiša popísala Milica Majerníková vo svojom článku „*Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925*.“⁸ Matej Andráš vo svojom článku „*Slovenské severné pohraničie, alebo neuskutočnené plebiscity*“⁹ sa problémom severného Slovenska zaoberá širšie. Popisuje nielen problémy v rokoch 1918 – 1920, ale aj neskôr, v období Mníchova a po skončení druhej svetovej vojny. Otázkam obyvateľstva, dopadu rozhodnutí politikov na jednoduchých ľuďoch a dianiu v regióne sa venuje Michal Murcko vo svojich článkoch pre regionálne Ľubovnianske noviny.

¹ HRONSKÝ, Marián – PÁLKA, František : *Boj o Slovensko a Trianon*. 1. vyd. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998. 327 s. ISBN 80-88878-14-4

² KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938)*. 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986. 180 s. Bez ISBN

³ KLIMKO, Jozef : *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. 1. vyd. Bratislava : Obzor, 1980. 168 s. Bez ISBN

⁴ HRONSKÝ, Marián : *Slovensko pri zrode Československa*. 1. vyd. Bratislava : Pravda, 1987. 344 s. Bez ISBN.

⁵ VARINSKÝ, Vladimír : *Vytváranie severnej hranice Slovenska na Orave a Spiši v r. 1918 – 20*. Osobná komunikácia. 2007-10-07. Email: varinsky@fhv.umb.sk

⁶ DEÁK, Ladislav : *Hra o Slovensko : Slovensko s politike Maďarska a Poľska v rokoch 1933 – 1939*. 1. vyd. Bratislava : Veda, 1991. 240 s. ISBN 80-224-0370-9

⁷ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 403 – 421.

⁸ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 173 – 198.

⁹ ANDRÁŠ, Matej : Slovenské severné pohraničie, alebo neuskutočnené plebiscity. In : *Kultúra*, 2002, roč. 5, č. 24, s. 6 a 14 – 15.

V našich knižniciach rovnako absentujú preklady poľskej bibliografie na túto tému. Výnimkou je článok Aliny Szklarskej-Lohmanowej „*Záujem Pol'ska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930*“¹⁰, v ktorom sa zaoberá Slovenskom ako osobitným subjektom v strednej Európe vo vzťahu k Poľsku. Aj tento jeden článok naznačuje, že pohľad poľskej strany na problém je iný.

V práci som chcela zachytiť vývoj vzájomných vzťahov a dôvody nevraživosti v nich. Spor sa začal stanovovaním hranice medzi Československom a Poľskom. Azda najdramatickejším obdobím stanovovania hranice boli roky 1918 – 1920, preto som sa vo svojej práci zamerala najmä na toto obdobie. Rok 1920 priniesol niekoľko vážnych medzníkov. v júli roku 1920 rozhodla o hraniciach v oblasti Těšínska, Oravy a Spiša konferencia v Spa. Rozhodnutie malo vnieť do oblasti pokoj a poriadok, opak bol však pravdou. Okrem toho vo februári roku 1920 bola prijatá ústava Československej republiky, preto aj tento okamih považujem za určitý medzník. Aj keď je pravda, že táto ústava zámerne neobsahuje presný popis hraníc republiky, ktoré konečnú podobu nadobudli až v roku 1924. Odvtedy boli stabilné až do roku 1938. Ďalším dôvodom, prečo som sa zamerala práve na tieto dva roky (1919, 1920) bol ten, že v roku 1920 vrcholili akcie poľských politických kruhov, ktoré sa usilovali zabrániť včleneniu Slovenska do Československa. Poľskí politici vo svojich úvahách vychádzali z toho, že kým nie je podpísaná zmluva s Maďarskom, o osude Slovenska nie je definitívne rozhodnuté. v júni 1920 Maďarsko podpísalo Trianonskú zmluvu. Všetkým bolo jasné, že práve podpísanú zmluvu bude možné zmeniť len pod vplyvom zmeny celkovej situácie v Európe, preto snahy o revíziu načas poľavili. Slovensko v úvahách poľských politikov malo významné postavenie, preto som svoju pozornosť upriamila viac na problémy okolo stanovenia hranice na slovenskom úseku, aj keď sa tento problém nedá celkom odtrhnúť od problému Těšínska a stanovenia hranice na Těšínsku.

Práca je štruktúrovaná tematicky. Ako už bolo povedané, počiatky československo-poľského sporu je potrebné hľadať už pri stanovovaní hraníc. Najprv bolo potrebné spoznať názory víťazných mocností. Preto sa v prvej kapitole venujem problémom, ktoré sprevádzali stanovovanie hraníc novej Československej republiky na mierovej konferencii v Paríži. Vychádzam z pôvodných návrhov a požiadaviek československej delegácie a sledujem ako boli tieto požiadavky splnené. Dôvody záujmu oboch strán o územia, ktoré sa stali spornými sa snažím osvetliť v druhej kapitole. Je tu priblížený pohľad poľskej strany na Československo a na Slovensko zvlášť. Slovensko ako samostatný objekt politiky malo v zámeroch poľskej politiky významné postavenie. Rovnako významné postavenie malo Slovensko v politike Československa. Slovensko v Československu nebolo len nejakým doplnkom, spájalo západnú a najvýchodnejšiu časť republiky a spolu s Podkarpatskou Rusou prerušovalo spojenie medzi maďarským a poľským štátom. Tretia kapitola popisuje okolnosti vyhlásenia plebiscitu na Orave a Spiši. Okrem popísania problémov v tzv. „*veľkej politike*“, ktoré pri stanovovaní severnej hranice vznikali mojou snahou bolo priblížiť a popísať aj reakcie obyvateľov pohraničných oblastí, ktoré sa stali spornými, teda tzv. „*malú politiku*“. Aj vzťahy obyvateľov v regióne mali v konečnom dôsledku vplyv na československo-poľské vzťahy. Sumarizovaním problematiky z rôznych zdrojov som chcela získať plastickejší obraz o vývoji v regióne. Obyvateľom sporných území som preto venovala samostatnú, štvrtú kapitolu. Veď práve títo „*drobní ľudovia*“ najviac pocítili dopad rozhodnutí konferencie veľvyslancov. Niektorí rozhodnutie prijali s nadšením, iní rozhodnutie odmietali, boli aj takí, ktorí ho prijali celkom pasívne. v tejto časti práce je časť venovaná aj geografickému, historickému, hospodárskemu a politickému priblíženiu sporných oblastí, o ktorých sa v práci píše. Zaujímala som sa najmä o situáciu na severe Slovenska.

Problém Těšínska je v tejto práci spracovaný len okrajovo, na doplnenie faktov. Osudy oravských a spišských obcí boli nerozlučne späté s těšínskym problémom, čo sa im v konečnom dôsledku stalo osudným. Piata kapitola popisuje výsledok sporu okolo hraníc a šiesta rozoberá následky rozhodnutia konferencie veľvyslancov. s rozhodnutím totiž nebola spokojná ani jedna strana, a tak sa otázka hraníc stala veľmi citlivou otázkou v poľsko-československých vzťahoch počas celého medzivojnového obdobia. Niektorým otázkam, ktoré sa vyskytli počas nasledujúceho obdobia je venovaná šiesta kapitola.

¹⁰ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 215 – 225.

1 Rokovania o hraniciach ČSR vo Versailles

Pod pojmom štát rozumieme organizáciu politickej moci spoločnosti. Jednou z podmienok existencie štátu je územie, na ktorom uplatňuje svoje zákony. Toto územie je určené štátnymi hranicami. Stanovenie štátnych hraníc býva často predmetom sporu, ktorý hrozí v prepuknutie vojnového konfliktu. Preto je otázka stanovenia a najmä uznania hraníc na medzinárodnom základe oboma stranami veľmi závažná.

Azda najväčšie zmeny štátnych hraníc v Európe nastali po prvej svetovej vojne. Európa celkom zmenila svoju tvár. Pribudli nové štáty, nové hranice a staré zanikli. Povoynové usporiadanie Európy malo svoje klady aj zápory. Porážka a oslabenie Nemecka ako aj rozpad Rakúsko-Uhorska na nástupnícke štáty znamenali porušenie rovnováhy v Európe. Hranice so sebou priniesli aj nové colné bariéry a stratu tradičných trhov, čo zhoršilo už aj tak zlú ekonomickú situáciu európskych štátov.

Pre národy Rakúsko-Uhorska však osamostatnenie znamenalo predovšetkým oslobodenie zo „žalára národov“. Rozpad Rakúsko-Uhorska bol výsledkom pôsobenia niekoľkých činiteľov. v predvojnovéj mnohonárodnostnej monarchii sa prehlbovali rozpory medzi jej uhorskou a rakúskou časťou, ako aj medzi vládnucimi a slovanskými národmi. Spolu s hospodárskymi problémami tieto rozpory silne podkopávali veľmocenské postavenie Habsburskej monarchie a jej súdržnosť. Aj keď v prvých rokoch sa aj slovanské národy postavili na obranu monarchie, postupne strácali všetky ilúzie a zosilnila sa ich túžba vymaniť sa spod národnostného útlaku.

Pri presadzovaní myšlienky samostatnej Československej republiky zohral významnú úlohu československý zahraničný odboj na čele s T. G. Masarykom, Milanom Rastislavom Štefánikom a Edvardom Benešom. Podľa Jozefa Klimka mapa Československa s označením „*Map of United States of Bohemia; Země československé*“ tvorila už v marci 1915 prílohu dôverného Masarykovho memoranda, predloženého v Londýne. v kapitole o rozlohe a obyvateľstve plánovaného štátu sa uvádzalo:

„Český stát by sa skladal z tzv. českých krajín, totiž Čiech, Moravy a Sliezska; k nim by boli pripojené slovenské kraje v severnom Uhorsku, od Užhorodu cez Košice podľa národopisnej hranice a nadol po rieke Ipel' k Dunaju, zahrňujúc do toho Bratislavu a celý slovenský sever až k hraničnej čiare uhorskej.“¹¹

Masarykov návrh obsahoval aj pás územia, tzv. koridor, ktorý mal spojiť Československo s morom a zároveň oddeliť Rakúsko od Maďarska. (Príloha 2.) Myšlienka koridoru sa ukázala nereálna. Vo svojom pláne Masaryk vychádzal z porážky Nemecka a požiadavky spoločnej hranice českého štátu a Ruska. Príchod ruských vojsk na severovýchod Slovenska na jeseň 1914 túto myšlienku zrealňoval. Vytvorenie samostatného českého štátu, rozšíreného na východe o Slovensko sa javilo ako najschodnejšia cesta pri riešení českej a slovenskej otázky. Navrhnutú koncepciu prijali aj slovenskí politici, najmä z radov amerických Slovákov, ako jediný spôsob zabezpečenia ďalšej národnej existencie Slovákov. Názor a súhlas amerických krajanských spolkov bol v tom čase veľmi dôležitý, pretože najmä v prvých rokoch vojny výrazne finančne podporovali zahraničný odboj. Politická jednota Čechov a Slovákov bola za daného stavu výhodná pre oba národy. Postupne sa vedeniu československého odboja podarilo presvedčiť o správnosti svojej koncepcie všetkých predstaviteľov Dohodových štátov. Najväčšiu podporu našli vo Francúzsku. Významnú úlohu pri obhajovaní československej štátnosti zohrali aj československé légie, ktoré sa začali formovať vo Francúzsku, Taliansku, ale najviac v Rusku. v poslednom roku vojny T. G. Masaryk vydal svoju prácu Nová Európa, ktorá obsahuje rozsiahle historické, kultúrne, hospodárske, etnografické a ďalšie rozbory, zdôvodňujúce právo Čechov na samostatný štát, ako aj prirodzenosť pripojenia Slovenska k novému československému štátu.¹²

Nové hranice Európy sa nerodili ľahko. Nemalú úlohu zohrali záujmy víťazných mocností, z ktorých najmä Francúzsko malo záujem na presadení vlastnej hegemonie v Európe, k čomu malo napomôcť aj vytvorenie silného Poľska. Veľká Británia sa dlho prikláňala k možnosti zachovať Habsburskú monarchiu. Myšlienka monarchie bola Britom tradične bližšia. Až na sklonku vojny Británia svoj názor zmenila, podobne ako USA. Nezmierila sa však s predstavami Francúzska o svojom postavení hegemóna v Európe. Postoj USA kládol dôraz na hospodársku stránku usporiadania pomerov v Európe.

V januári 1918 vo svojom posolstve Kongresu predstavil prezident Wilson zásady, na ktorých mala byť vybudovaná nová Európa. Vo svojich 14 bodoch žiadal okrem iného odstránenie hospodárskych prekážok, kontrolu zbrojenia, úpravu koloniálnych nárokov, obnovenie Belgicka, zriadenie nezávislého poľského štátu a vytvorenie Spoločnosti národov. Národom Rakúsko-Uhorska bol venovaný 10. bod, ktorý však v tom čase ešte predpokladal zachovanie monarchie, aj keď národom mala byť poskytnutá autonómia. Svoj názor na zachovanie

¹¹ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky* (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 11 Bez ISBN

¹² HRONSKÝ, Marián – PÁLKA, František : *Boj o Slovensko a Trianon*. 1. vyd. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998, s. 157. ISBN 80-88878-14-4

monarchie Wilson zmenil až pod dojmom Masarykovho turné po USA na jeseň roku 1918. Neskôr tieto body boli rozšírené o ďalších 9 doplňujúcich zásad. Wilson vo svojich predstavách vychádzal zo snahy vytvoriť medzinárodný poriadok na demokratických zásadách, tak aby boli odstránené všetky možné dôvody budúcich konfliktov. Chcel vybudovať svet bez vojen. k tomu mala slúžiť aj myšlienka Spoločenosti národov, organizácie, na pôde ktorej sa budú konflikty riešiť rokovaním, mierovou cestou. Zásady vyhlásené prezidentom Wilsonom sa stali základom pre rokovania Mierovej konferencie. Avšak už počas rokovaní sa ukázalo, že Wilsonov plán je v súčasných podmienkach nerealizovateľný. Návrhy projektov nových hraníc narážali často na protichodné záujmy budúcich susedných štátov čo neveštilo nič dobré.

Parížska mierová konferencia začala svoje rokovania 18. januára 1919. Zúčastnili sa na nej zástupcovia dohodových mocností – USA, Veľkej Británie, Francúzska, Talianska a Japonska ako aj zástupcovia pridružených štátov. Bola medzi nimi aj československá delegácia, ktorú viedol nový predseda vlády Karel Kramář. Hlavné slovo pri rokovaní mal Edvard Beneš, minister zahraničných vecí Československa. Zo Slovákov najmä Štefan Osuský, ktorý mal veľký podiel pri obhájení hranice s Maďarskom. Mierovej konferencie sa ako poradcovia z radov Slovákov zúčastnili Fedor Houdek, Jozef Škultéty, Milan Blaha.

Mierovú konferenciu pripravil a viedol stály výbor – Rada desiatich, ktorá bola zložená z predsedov vlád a ministrov zahraničných vecí piatich víťazných mocností. Hlavným cieľom mierovej konferencie bolo nové usporiadanie Európy a uzavretie mierových zmlúv s porazenými štátmi. Rokovania na mierovej konferencii boli vlastne mocenským bojom, v ktorom šlo o rozdelenie sfér vplyvu víťazom, a tak o potvrdenie výsledkov vojny politicky. Druhým cieľom bolo vytvorenie Spoločenosti národov. v neposlednom rade cieľom mierovej konferencie bolo zastavenie nástupu bolševizmu v Európe. Výsledkom rokovaní Mierovej konferencie bola príprava zmlúv medzi víťaznými štátmi a krajinami, ktoré boli vo vojne porazené. Stanovovanie hraníc novej Európy však muselo vyhovovať aj mocenským záujmom zúčastnených strán. Oporou hegemonistických zámerov Francúzska malo byť silné Poľsko a súčasne ekonomicky vyspelejšie Československo. Preto bol spor o hranice medzi týmito dvomi rivalmi najmenej prijateľný práve pre Francúzsko

Najdôležitejšou zmluvou parížskych rokovaní bola mierová zmluva s Nemeckom podpísaná 28. júna 1919 vo Versailles. Podpísaním zmluvy s Rakúskom, 10. septembra 1919 v Saint Germain sa Habsburská ríša sa rozpadla. Na jej bývalom území vznikli nové štáty – Rakúsko, Maďarsko, Československo, Poľsko, Rumunsko a Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov (Juhoslávia). Pre Slovensko bola najdôležitejšou mierová zmluva s Maďarskom podpísaná 4. júna 1920 v Trianone. v tejto zmluve Maďarsko uznalo Československú republiku a jej hranice, aj keď sa s ňou celkom nestotožnilo.

Otázka Československa sa na rokovania pred Najvyššiu radu dostala 5. februára 1919. Nároky a požiadavky Československa vo forme memoránd predniesol Edvard Beneš. Vo svojom vystúpení pred Najvyššou radou žiadal spojenie českých krajín, Slovenska a Podkarpatskej Rusi v jednom štáte. Otázkami postavenia Slovenska v Československu sa Mierová konferencia nezaoberala. Tieto otázky mali byť doriešené medzi Čechmi a Slovákmi takpovediac „doma“.

Územie Čiech a Moravy malo byť novej republike priznané na základe historického práva, zatiaľ čo územie Slovenska bolo požadované na základe práva národov na sebaurčenie. Hranice Čiech a Moravy v podstate kopírovali historické hranice Českého kráľovstva, ich stanovenie sa nestretlo s väčšími problémami. Horšie to bolo pri stanovovaní hraníc Slovenska. Medzi Slovenskom a Uhorskom nikdy v histórii hranica nebola. Slovensko v rámci Uhorska nebolo vymedzené ani administratívne, ani geograficky. Nebolo sa teda o čo oprieť. Sporný bol aj etnický princíp, pretože obyvateľstvo celej južnej časti Slovenska bolo značne premiešané. Ani tu neexistovala presná etnická hranica. Neexistencia hranice medzi Uhorskom a Slovenskom veľmi skomplikovala preberanie československej moci na Slovensku, pretože nebolo určené územie, na ktorom sa táto moc má uplatňovať.

Pri návrhu hraníc sa vychádzalo z myšlienky slovenského Okolia, ktoré obsahovalo Memorandum národa slovenského z roku 1861. Na severe mala byť hranica totožná so starou uhorskou hranicou. Na juhu návrh predpokladal pripojenie celého Žitného ostrova až po Vác, ďalej priamu líniu na sever od Miskolca a severozápadne po rieku Uh. Návrh teda pripúšťal vznik národnostných enkláv v Maďarsku aj v Československu.

Stanovenie československo-maďarskej hranice bol na Mierovej konferencii jeden z najťažších problémov. Pri vymedzovaní hraníc popri etnickom princípe bolo nutné uplatniť aj hospodárske hľadisko, aby bol nový štát životaschopný. k definitívnemu stanoveniu hraníc na juhu Slovenska došlo až po porážke Maďarskej republiky rád v júni roku 1919. Dunaj bol vyhlásený za medzinárodnú rieku.

Novým problémom sa stalo stanovenie severnej hranice. Aj keď stará hranica medzi Uhorskom a Poľskom bola považovaná za najstabilnejšiu, Poľsko si začalo uplatňovať nároky na Těšínsko, Oravu a Spiš. Chýlostivým sa stal najmä problém Těšínska, kde žilo veľa obyvateľov poľskej národnosti. Podľa etnického princípu, ktorý československá delegácia presadzovala v prípade Slovenska, malo teda

Těšínsko pripadnúť Poľsku. Pre Československo bolo takéto riešenie však neprijateľné, pretože ohrozovalo jeho hospodársku situáciu. o konečnom stanovení a zakotvení československých hraníc píše Jozef Klimko:

„Medzinárodnoprávne zakotvenie československých hraníc bolo uskutočnené mierovými zmluvami: Versailleskou z 28. 6. 1919 (do vnútroštátnej zbierky bola včlenená pod č. 217/1921 Sb. z. a n.), Trianonskou zo 4. 6. 1920 (č. 102/1920 Sb. z. a n.), Saintgermainskou zmluvou z 10. 9. 1919 (č. 507/1921 Sb. z. a n.) s neratifikovanou Sèvreskou zmluvou z 10. 8. 1920. o hraniciach s Poľskom v Těšíne, na Orave a na Spiši sa rozhodlo na veľvyslaneckej konferencii v Spa 28. 7. 1920 (č. 20/1925 Sb. z. a n.). Inkorporáciu Hlučínska obsahoval zákon č. 76/1920 Sb. z. a n.“¹³

Mierová konferencia teda prijala väčšinu požiadaviek Československa. Odmietla najmä extrémne nároky – koridor medzi Rakúskom a Maďarskom a oblasť Lužice. Oblasť Lužice nebola k Československu pripojená z obavy, že by sa tým posilnila silná nemecká menšina v Československu. Proti koridoru medzi Rakúskom a Maďarskom sa postavilo Taliansko. Okrem historických českých zemí Československo získalo od Rakúska Valticko a Vitorazsko na juhu Čiech a Moravy a od Nemecka Hlučínsko na severnej Morave. Pripojené bolo Slovensko a Podkarpatská Rus, aj keď hranice Slovenska neboli stanovené definitívne. Administratívu na Slovensku prakticky naďalej ovládali maďarskí úradníci.

Pri určovaní hraníc novej republiky nemohol byť prísne dodržaný etnický princíp. Zohľadnené boli aj hospodárske potreby Československa, ako aj otázky obrany. Pre konečné stanovenie hraníc boli vymenované delimitačné komisie. Tieto komisie mali za úlohu ustáliť priamo na mieste konkrétne hranice určené mierovými zmluvami, osadiť hraničné kamene a zakresliť hranicu do mapy. v prípadoch predpísaného plebiscitu ustáliť hranice podľa výsledkov plebiscitu. Postup práce delimitačných komisií upravovali všeobecné ustanovenia veľvyslaneckej konferencie, ktoré sa opierali o ustanovenia čl. 29 – 35 Saintgermainskej a Trianonskej zmluvy.¹⁴

Hranica medzi Nemeckom a Československom bola určená starou hranicou medzi bývalým Rakúsko-Uhorskom a Nemeckou ríšou tak, ako to bolo dňa 3. 8. 1914.¹⁵ z bývalého rakúskeho územia získalo Československo Čechy, Moravu a časť Sliezska. Hranicu medzi Československom a Poľskom tvorila bývalá hranica medzi Haličou a Uhorskom, bývalá zemská hranica medzi Sliezscom a Uhorskom a bývalá ríšska hranica medzi Rakúskom a Nemeckom¹⁶. Výnimku tvorili sporné oblasti Těšínska, Oravy a Spiša, v ktorých bola hranica určená neskôr (v roku 1920). Československo-maďarská hranica bola určená stredom toku rieky Dunaj a Ipel', hrebeňom Bukovských hôr, tokom Hornádu, hrebeňom Tokajských vrchov po riekú Bodrog a juhovýchodným smerom k rieke Tise. v prípade južnej hranice boli najviac porušené etnické princípy, zohľadnený bol hospodársky a strategický princíp. Činnosť delimitačnej komisie v tejto oblasti bola veľmi ťažká. Skončila sa až v roku 1925.

Východná a západná hranica Slovenska sa stali vnútroštátnymi (zemskými) hranicami. Na západe hranica ostala totožná so starou uhorskou hranicou, ktorá oddeľovala Uhorsko od Rakúska. Na východe sa hranica trochu zmenila. Po rozhodnutí mierovej konferencie o pripojení Podkarpatskej Rusi k Československu hranica bola určená demarkačnou čiarou z 18. 11. 1919. Tiahla sa od mesta Čop k severnej časti mesta Užhorod (samotný Užhorod pripadol Podkarpatskej Rusi, ale železnica ostala na Slovensku) a pozdĺž rieky Uh ku Karpatom¹⁷. Takéto presné vymedzenie hranice bolo potrebné kvôli tomu, že Podkarpatská Rus mala byť podľa pôvodnej dohody s jej politickými predstaviteľmi autonómnou časťou Československa.

Ústavná listina z roku 1920 zámerne nedefinovala hranice Československa. Plebiscitné územie bolo vylúčené aj z prvých volieb do Národného zhromaždenia v apríli 1920. Plebiscitné územie totiž až do vyhlásenia konečného verdiktu nepatrilo ani jednej zo sporných strán. Správu nad územím vykonávala medzinárodná komisia. Po definitívnom stanovení boli československé hranice stabilné až do roku 1938.

Proces utvárania československého štátu sa vyhlásením 28. 10. 1918 a 30. 10. 1918 zďaleka neskončil. Práve naopak, teraz sa začala najdôležitejšia a najťažšia práca. Bolo potrebné stanoviť presné hranice a najmä obsadiť územie vlastným vojskom a vlastnou štátnou správou. Na Slovensku preberanie moci prebiehalo za podstatne dramatickejších okolností ako v Čechách. Tu sa boj o moc 30. októbra 1918 v podstate len začal. Všetka moc bola prakticky v rukách budapeštianskej vlády, ktorá sa všetkými silami snažila zachovať integritu Uhorska. Budapeštianska vláda ovládala štátnu správu a administratívu, ale aj vojenské skupiny, ktoré ostávali na území Slovenska. SNR

¹³ KLIMKO, Jozef : Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 72. Bez ISBN

¹⁴ KLIMKO, Jozef : Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 96. Bez ISBN

¹⁵ KLIMKO, Jozef : Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 87. Bez ISBN

¹⁶ KLIMKO, Jozef : Politické a právne hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 87. Bez ISBN

¹⁷ HRONSKÝ, Marián – PÁLKA, František : Boj o Slovensko a Trianon. 1. vyd. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998, s. 212. ISBN 80-88878-14-4

nebola pripravená prevziať moc do svojich rúk, nemala k dispozícii vojsko, políciu, administratívno-správny aparát, ani financie na to potrebné. Pritom pod dojmom skončenia vojny a rozbitia Habsburskej monarchie sa celé Slovensko dalo do pohybu. Na mnohých miestach prepukla radosť z novej situácie do rabovačiek. Svoju smutnú hlavnú úlohu tu zohrali najmä vojaci, ktorí sa neorganizovane vracali z frontov domov, často ozbrojení a radikálne naladení.

2 Záujem Poľska a Československa o sporné územia

2.1 Veľmocenské ambície Poľska

Slovensko sa stalo kľúčovým vo vzťahu Poľska k Československu, ale aj vo vzťahu Poľska k Maďarsku. Slovenská otázka v poľskej politike nebola ponímaná ako nezávislá od vzťahu k Prahe alebo Budapešti. Práve naopak. Historické poľsko-maďarské susedstvo malo byť obnovené odtrhnutím Slovenska od Československa a jeho pripojením – buď k Poľsku, alebo k Maďarsku.

Poľsko sa o územie Slovenska zaujímal najmä z dôvodu vlastných politických ambícií v stredoeurópskom regióne. Ešte počas formovania pomerov v strednej Európe chcelo Poľsko pre seba vydobýť postavenie hegemóna v tejto oblasti. Pôvodný princíp práva národov na sebaurčenie bol zatlačený do pozadia. Nastúpil mocenský aspekt. Poľsko sa nevzdávalo nádeje na obnovenie hraníc Poľského kráľovstva z roku 1772. v tom mu bránilo pripojenie Haliče k Ukrajine, ale aj rozdelenie Sliezska medzi Poľsko a Nemecko. Poľskí politici predpokladali, že po strate veľmocenskej pozície boľševického Ruska sa hegemonom v oblasti stane práve veľké Poľsko. Za svojho najväčšieho rivala považovali novovznikajúce Československo. Pri predstavách o budúcom politickom obraze strednej a východnej Európy sa názory Poľska a Československa značne rozchádzali. Cieľom poľskej politiky bolo vytvorenie bloku menších štátov od Baltického po Čierne more pod hegemoniou Poľska. v týchto úvahách malo Poľsko významnú podporu Francúzska. Poľská hegemonia mala byť podporená aj mocenským programom na východe. v predstavách poľských politikov boli pod hegemoniou Poľska aj Bielorusko, Litva a Ukrajina, v ktorých plánovali nastoliť bábkové vlády a federatívne ich spojiť s Poľskom. Poľsko sa zaujímal aj o spoluprácu s pobaltskými štátmi.

Snahy o veľmocenské postavenie Poľska mohlo ohroziť Československo, ktoré bolo síce územne menšie, ale hospodársky vyspelejšie. Slovensko v očiach poľských politikov získalo na vážnosti. Do priestoru strednej a východnej Európy sa Poľsko snažilo preniknúť práve cez severný Spiš, ktorým preteká jediná slovenská rieka smerujúca na sever – Poprad. Na jednej strane by odtrhnutie Slovenska od Prahy znamenalo oslabenie Československa. Zároveň by odtrhnuté Slovensko pomohlo veľmocenským ambíciám Poľska. Samozrejme, nerátalo sa s tým, že by Slovensko mohlo existovať samostatne. Najpravdepodobnejšou verziou sa zdalo jeho pripojenie k Maďarsku.

Československu Poľsko zazlievalo najmä snahu o spoluprácu s Ruskom. Poľským politikom sa nepáčila tradičná rusofílska orientácia Československa. Pripojením Slovenska sledovali českí politici posunutie svojej hranice čo najviac na východ. Cieľom bola spoločná československo-ruská hranica. Aj keď po víťazstve boľševikov v Rusku Česi korigovali svoj program, Poliaci sa obávali vytvorenia česko-ruského koridoru, ktorým by do Európy nielen prenikol boľševizmus, ale navyše by sa opäť posilnilo postavenie Ruska. Rovnaký pohľad nemali Poľsko a Československo ani na otázky spojené s Ukrajinou. Podporovaním ukrajinského nacionalizmu sa československé politické kruhy postavili proti mocenským ambíciám Poľska na východe.¹⁸

Veľké obavy vládli v Poľsku so spojenia Československa s Rumunskom, čo by celkom narušilo hegemonistické predstavy Poľska. Mimoriadne aktuálnou sa otázka spojenia Rumunska a Československa stala v období potlačenia maďarskej republiky rád, keď so súhlasom Dohody československo-rumunské vojská porazili Kúnove vojenské oddiely. Vo Varšave si uvedomovali, že československo-rumunská spolupráca vyplýva najmä z obáv z Maďarska a jeho nezakrývaných snáh o obnovenie Uhorska. Zároveň sa obávali, že účasť na ťažení proti Maďarskej republike rád posilní postavenie Československa v Dohode, čo umožní Československu úspešnejšie presadzovať svoje nároky na mierovej konferencii.

Osou hegemonistických koncepcií poľskej politiky bola úzka spolupráca s Maďarskom. Samozrejme, že Poliaci nepredpokladali spoluprácu s Maďarskou republikou rád, ale s Maďarskom pod vládou Miklósa Horthyho, ktorá sa začala formovať v Szegede. Poľsko s Maďarskom spájalo najmä odpor proti Rusku a boľševizmu. Pretože obom štátom v ich mocenských ambíciách bránila existencia Československa, zblížil ich aj odpor voči Prahe. Tejto spolupráci však bránil fakt, že nemali spoločnú hranicu. Medzi nimi ležalo Slovensko ako súčasť Československa. Poľsko nijak netajilo svoje sympatie maďarským revizionistickým snahám. Hranica s Československom tvorila takmer celú južnú hranicu Poľska. Preto Slovensko ako súčasť Československa získalo v očiach poľských a maďarských politikov nové postavenie. Veľmi nepríjemnou skutočnosťou sa stalo pripojenie Podkarpatskej Rusi k Československu. z hľadiska svojich hegemonistických záujmov poľské politické kruhy podporovali protičeské a separatistické nálady na Slovensku. Pripojenie Slovenska k novej republike bolo v Poľsku prezentované ako „*česká expanzia do Karpát*“. Na pripojenie Slovenska a Podkarpatskej Rusi k Československu uplatňovali poľskí politici len svoj mocenský pohľad. Zabezpečenie národných práv pre Slovákov, ale aj Rusínov v Československu v ich úvahách nemalo žiadny význam. Svoj postoj k Československu dalo Poľsko najavo aj tým, že neratifikovalo Trianonskú zmluvu a odmietlo spolu-

¹⁸ DEÁK, Ladislav : *Hra o Slovensko : Slovensko s politike Maďarska a Poľska v rokoch 1933 – 1939*. 1. vyd. Bratislava : Veda, 1991, s. 21. ISBN 80-224-0370-9

prácu v Malej dohode. Problém pripojenia Slovenska a Podkarpatskej Rusi teda poľskí politici nepovažovali za uzavretý a v spolupráci s Maďarskom usilovali o revíziu Trianonskej zmluvy.

2.2 *Záujem Poľska o sporné územia a podpora slovenskej iredenty*

Do začiatku 20. storočia Slovensko v Poľsku nebolo veľmi známe, bolo vnímané skôr ako súčasť Uhorska. Až v prvom desaťročí 20. storočia sa niektorí profesori z Krakovskej univerzity a regionálni pracovníci z poľskej časti Tatier a Podhalia začali zaujímať o Oravu a Spiš, viac z jazykovedného a národopisného hľadiska ako z politického. Najvplyvnejšou osobnosťou krakovskej skupiny bol profesor histórie na Jagellonskej univerzite Wladislaw Semkowicz. Práve on sa najviac venoval výskumu osídlenia slovensko-poľského pohraničia. Vo svojom výskume dospel k záveru, že severné časti Kysúc, Oravy a Spiša majú poľský charakter.¹⁹

O záležitosti Spiša a Oravy sa v čase vojny zaujímal poľskí aktivisti austrofilských haličských organizácii vo Viedni.²⁰ Týmto skupinám sa podarilo vytvoriť zo záujmu o Oravu a Spiš politický problém a sformulovať požiadavku odstúpenia území Oravy a Spiša Poľsku. Ako sa prezentoval problém okolo Oravy a Spiša v poľskej tlači uvádza Jaroslav Valenta:

*„Úradný denník Regentskej rady vo Varšave začal v októbri 1918 uverejňovať seriál článkov, dokazujúcich, že na „Hornej zemi“ žije 300 000 Poliakov, a to nielen na Spiši, Orave a Čadčiansku, ale aj v roztrúsených oblastiach niekdajšej kolonizácie v Liptove a Šariši. Podobné články sa objavovali najmä v krakovskej tlači.“*²¹

V čase rokovania Mierovej konferencie v Paríži sa poľskí politici nestavali zásadne proti rozpadu Rakúsko-Uhorska a vzniku nových národných štátov. v podstate nemali výhrady ani voči vzniku Československa. Neskôr sa však poľské stanovisko zmenilo. Vo Varšave veľmi pozorne sledovali nezhody, ktoré vznikali v novom štáte medzi Čechmi a Slovákmi.

Akcie na podporu separatistických tendencií zo Slovenska začali už v roku 1919 a v roku 1920 vyvrcholili. Poľskí politici veľmi dobre vedeli, že iredentistické akcie na Slovensku, ale aj v zahraničí sú vedené maďarónskym živlami. Napriek tomu iniciatíva v stykoch s maďarónskou iredentou vychádzala viac z poľským kruhov.²² Poľsko, rovnako ako Maďarsko považovali Slovensko za slabý článok Československa. Verili, že sa im podarí Slovensko oddeliť od republiky. v ich predstavách práve autonomistické snahy Slovenska mali napomôcť rozbitiu republiky. Podporovanie síl, ktoré sa snažili o autonómiu, či dokonca samostatnosť Slovenska bolo na začiatku 20-tych rokov najmä výrazom odporu voči Prahe, ktorý bol vyvolaný sporom o Těšínsko. Slovensko malo existovať buď ako samostatný štát pod „ochranou“ Poľska, alebo v rámci poľsko-slovenskej federácie, alebo ako súčasť Maďarska²³.

Pomoc slovenským exilovým politikom možno chápať aj ako odvetu za pomoc Československa ukrajinským nacionalistom, ktorí z územia Československa vyvíjali protipoľské akcie.²⁴

V poľských politických kruhoch našiel podporu aj A. Hlinka pri svojej ceste na Mierovú konferenciu v Paríži v septembri 1919. Cestoval tam na čele delegácie, ktorá chcela na Mierovej konferencii požadovať autonómiu pre Slovensko v Československej republike. Okrem iných na ceste Hlinku sprevádzali katolícki kňazi František Jehlička a Štefan Mnoheľ. Jehlička sa neskôr dal do služieb maďarských revizionistických kruhov. z poľskej strany dostali Slováci falošné pasy, odporúčajúce listy a peňažnú pôžičku.²⁵ s pomocou poľskej delegácie sa Hlinka dostal na sekretariát Mierovej konferencie a odovzdal tam svoje memorandum. Táto akcia však už v tom čase bola zbytočná. Mala prospieť maďarským kruhom, ktoré usilovali o zachovanie Uhorska. Po návrate na Slovensko bol Hlinka pre túto svoju činnosť uväznený.

Cesta Andreja Hlinku však nebola len poľskou akciou proti Československu. Bola pripravovaná diplomatickou cestou z iniciatívy Maďarska.²⁶ Tu kdesi možno hľadať korene neskoršej spolupráce Poľska a Maďarska v ťažení proti Československu. Podporu v Poľsku cesta dostala najmä preto, lebo bola zameraná proti Čechom, čo zapadalo do vtedajšej politickej koncepcie Poľska. Na druhej strane priama podpora z Maďarska by bola príliš okatá a skôr by delegácii uškodila ako pomohla. Na Slovensku by zverejnenie maďarskej podpory vyvolalo veľmi negatívne reakcie a poškodilo by Hlinkovo meno. Preto maďarskí diplomati hľadali radšej inú možnosť ako pomôcť slovenskej delegácii. z rovnakého dôvodu delegácia volila riadnu okľuku – cestovala cez Rumunsko, Juhosláviu a Taliansko. Československá delegá-

¹⁹ DEÁK, Ladislav : *Hra o Slovensko : Slovensko s politike Maďarska a Poľska v rokoch 1933 – 1939*. 1. vyd. Bratislava : Veda, 1991, s. 27. ISBN 80-224-0370-9

²⁰ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 414.

²¹ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 413.

²² VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 417.

²³ DEÁK, Ladislav : *Hra o Slovensko : Slovensko s politike Maďarska a Poľska v rokoch 1933 – 1939*. 1. vyd. Bratislava : Veda, 1991, s. 23. ISBN 80-224-0370-9

²⁴ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 215.

²⁵ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 215.

²⁶ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 405.

cia na Mierovej konferencii však o tejto ceste už vedela. E. Beneš bol o charaktere poľskej podpory slovenským autonomistom dobre informovaný. Účel svojej chystanej cesty prezradil samotný Hlinka na recepcii vo Varšave, odkiaľ sa informácia dostala na československý zastupiteľský úrad vo Varšave, informácie o ceste a jej podpore z poľskej strany však prišli aj z viedenského veľvyslanectva v Prahe.²⁷ E. Beneš upozornil poľskú stranu, že podporou autonomistov zo Slovenska porušujú záväzky vyplývajúce z versailleskej a santgermainskej zmluvy, ktoré hovoria o uznaní Československa a jeho územnej integrity. Po tomto upozornení sa Poliaci v otázke podpory Hlinkovej delegácie trochu stiahli. Na dôvernej schôdzke sa rozhodli nevyhovieť žiadosti Hlinkovej delegácie, aby sa poľská delegácia ujala ich požiadaviek a pomohla im získať autonómiu pre Slovensko.²⁸ Nechceli sa dostať do rozporov s veľmocami.

Podpora Hlinkovej cesty do Paríža bola vyvrcholením zasahovania do vnútorných záležitostí Slovákov a Čechov zo strany Poľska. Od jesene 1919 aktivita Poliakov voči Slovensku poklesla, podpora slovenským separatistom a maďarskej iredente však rozhodne neskončila. Poľskí diplomati dospeli k záveru, že práve podpísané zmluvy zrejme nebude možné hneď meniť. Svoju pozornosť obrátili na východ, pripravovali sa na vojnu o východnú Halič s Ukrajinou.

V novembri 1919 začal Štefan Mnoheľ, katolícky kňaz a jeden z účastníkov Hlinkovej cesty do Paríža, v Krakove vydávať časopis Slováč a nelegálne ho posielal na Slovensko.²⁹ v časopise Mnoheľ a jeho spolupracovníci propagovali myšlienku samostatného Slovenska pod ochranou Poľska. Mnoheľ sa po prepustení Hlinku z väzenia vrátil na Slovensko.

V Poľsku našli útočisko aj František Jehlička a František Unger, známi svojou maďarofilskou orientáciou. Neskôr sa obaja pridali k maďarskej iredente. Jehlička bol inšpirátorom a organizátorom Hlinkovej cesty do Paríža, Unger na Slovensku pôsobil ako tajomník Slovenskej ľudovej strany. v Poľsku ostali v obave pred uväznením a aktívne vystupovali proti Československej republike. z územia Poľska viedli svoju politiku, namierenú najmä proti Čechom. Chceli presadiť opätovné pripojenie Slovenska k Maďarsku. v máji r. 1920 vytvorili v Poľsku tzv. Slovenskú národnú radu, ktorej úlohou malo byť prevzatie moci na Slovensku hneď po jeho obsadení maďarským vojskom.³⁰ Obnovené bolo aj vydávanie časopisu Slováč. v máji roku 1921 proklamoval Unger v mene Slovenskej národnej rady „*nezávislú slovenskú republiku*“.³¹ Poľská vláda však oficiálne nepodporila túto republiku a nesúhlasila s činnosťou Jehličku a Ungera na svojom území, aj keď myšlienka spoločnej hranice s Maďarskom jej nebola cudzia. Poľsko-československá politická zmluva, ktorú podpísali ministri Skirmut a Beneš v roku 1921, predpokladala nezáujem Poľska o Slovensko, rovnako ako predpokladala odmietnutie pomoci ukrajinským silám zo strany ČSR.³² Táto zmluva znepokojila slovenských separatistov v Poľsku, ktorí odpovedali zosilnenou protičeskou agitáciou.

Pozitívny ohlas zaznamenal aj pokus V. Dvorcsaka o vytvorenie samostatnej východoslovenskej republiky na konci roku 1918. v júni 1919 Dvorcsak hľadal podporu u poľského agenta vo Viedni Szembeka pre svoju republiku.³³ Netajil sa svojim zámerom, že táto republika má existovať ako autonómne územie v rámci Uhorska, čo určite poľského agenta potešilo. Aj Dvorcsak mal v úmysle vyslať do Paríža na Mierovú konferenciu delegáciu, ktorá by tam predložila „*slovenské požiadavky*“. v otázke sporného územia na Orave a Spiši bol Dvorcsak veľmi ústretový. Tieto územia vraj Poľsku „*radi odovzdajú*“.³⁴ v júli 1919 Dvorcsak žiadal vo Varšave podporu poľskej delegácie na Mierovej konferencii myšlienke konania plebiscitu na celom území Slovenska.³⁵ Plebiscit mal preukázať, či Slováci skutočne chcú žiť v spoločnej republike s Čechmi. Poľská vláda predpokladala, že výsledkom plebiscitu bude odtrhnutie Slovenska, ktoré sa následne pripojí k Maďarsku.³⁶

Problematika Slovenska a autonomistické snahy Slovenskej ľudovej strany sa od začiatku roku 1919 stali obľúbenou témou poľskej tlače. Bokom, samozrejme neostali ani problémy na Těšínsku. Poľská tlač tieto problémy prezentovala tak, ako keby sa každým dňom malo Československo rozpadnúť v dôsledku katastrofálnej vnútro politickej situácie.³⁷ Podporu iredente, separatizmu a autonomizmu na Slovensku využívali poľské diplomatické kruhy ako prostriedok nátlaku na československých diplomatov pri rokovaníach o Těšínsku.

²⁷ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 406.

²⁸ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 406.

²⁹ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 216.

³⁰ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 216.

³¹ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 216.

³² SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 217.

³³ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 419.

³⁴ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 419.

³⁵ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 419.

³⁶ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 215.

³⁷ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 420.

V decembri roku 1921 vznikla Liga Polsko-Slowacka (Poľsko-slovenská liga)³⁸, ktorej cieľom bolo poľsko-slovenské zblíženie a podpora slovenskému separatizmu. Liga útočila na pomery vládnuce v českej časti Těšínska a propagovala heslo pripojenia Východnej Haliče k Poľsku.

Prechod Slovenskej ľudovej strany do opozície koncom roku 1921 sa v Poľsku stretol s porozumením a uznaním. Hlinka v januári 1922 uverejnil v ružomerskom Slovákovi článok, v ktorom vyhlásil, že Poliaci sú pre Slovákov „susedmi a bratmi“, a vyjadril sa, že Slováci očakávajú od Poliakov pomoc.³⁹ Ako odpoveď sa v poľskej tlači objavili mnohé ubezpečenia o poľskej podpore Slovákom. Ľudáci často vystupovali aj v pražskom Národnom zhromaždení v prospech priateľstva s Poľskom. Známe sú polonistické názory Karola Sidora. Avšak v otázkach územných sporov ľudáci pevne stáli na strane Slovenska. v spore o Javorinu jednoznačne zastávali názor, že je to slovenské územie a má patriť Slovensku. Rovnako vyjadrovali nespokojnosť s pripojením častí Oravy a Spiša k Poľsku. Hlinka viackrát vo svojich prejavoch vyhlásil, že Slováci sa nezmieria s odtrhnutím častí Oravy a Spiša a budú sa usilovať o ich navrátenie.

Zaujímavou je reakcia Ferdinanda Machaya, kňaza z Jablonky, na činnosť slovenskej emigrácie. v roku 1920 vo svojej brožúre Sprawa slowacka (Slovenská otázka) konštatoval, že Poliaci nemajú zabúdať na hriechy Maďarov, ktorých sa dopustili na Slovákoch.⁴⁰ Preto spolupráci poľskej strany s maďarskou iredentou nevyjadroval nijakú podporu, skôr naopak. Obával sa, že z maďarskej strany ide len o zlikvidovanie slovenského povedomia na severe Slovenska. Naproti tomu sám Machay bol veľmi aktívny v otázke pripojenia Oravy a Spiša k Poľsku.

Ferdinand Machay sa snažil o prebudenie poľského citenia u miestnych obyvateľov, prevažne Goralov. Po vydaní Martinskej deklarácie sa hneď pustil do práce. 5. novembra 1918 založil spolu so svojimi stúpencami v Jablonke poľskú národnú radu, ktorá žiadala pripojenie poľských krajov v Trenčianskej, Oravskej a Spišskej župe do katolíckeho Poľska.⁴¹

Súčasne s polonistami na Orave sa začali aktivizovať aj polonisti na Spiši. v Starej Ľubovni vytvorili Národnú radu spišskú a ešte pred príchodom československého vojska vyhlásili samostatnú spišskú republiku.⁴²

2.3 Záujem Československa o sporné územia

Spor o Oravu a Spiš bol prepojený so sporom o oblasti Těšínska, ktoré sa nachádzali na hranici českých krajov a Poľska. Těšínsko bolo súčasťou Sliezska. Do zániku Rakúsko-Uhorska patrilo k českej korune, malo sa teda stať súčasťou Československa. Ale o Těšínsko prejavila záujem aj poľská strana, odvolávajúc sa pri tom na prevahu poľského obyvateľstva v oblasti. Protiargumentom československej strany k prevahe poľského obyvateľstva bola kultúra v tejto oblasti, ktorá vychádzala z českých koreňov ako aj 600-ročné spolunažívanie tohto územia s Českou korunou. Odvolávať sa na historické právo v oblasti Těšínska však bolo dosť problematické. Ťažko sa vysvetľovalo, že v Těšínsku má byť použité historické právo a len o niekoľko kilometrov ďalej na východ, na Orave a Spiši už má byť použité právo sebaurčovacie. Bol v tom rozpor. Aj preto sa Beneš viac odvolával najmä na hospodárske hľadisko.

Hospodárske otázky boli nezanedbateľné. Československo si robilo nárok na uhoľné bane nepostrádateľné pre jeho priemysel. Rovnako bolo neprijateľné, aby Poľsko získalo kontrolu čo i len nad časťou železničnej trate Košice-Bohumín, ktorá mala spájať Prahu s východnou časťou republiky. Beneš karvínske bane ako aj košicko-bohumínsku trať vyhlásil za nepostrádateľné pre československé hospodárstvo, zahrnul ich do hospodárskeho minima.

Situácia sa vyhrotila po vypísaní volieb do poľského Sejmu a po začatí odvodov do poľskej armády v oblasti Těšínska. v Těšínskej oblasti sa zvyšovalo etnické napätie, svojou troškou prispelo aj nemecké obyvateľstvo. Preto bolo do tejto oblasti vyslané československé vojsko. Táto akcia však vyvolala značnú nevôľu dohodových mocností, pretože situácia hrozila prerásť do vojenského konfliktu. v záujme ukludnenia situácie a zabránenia vojenskému konfliktu Rada desiatich vytýčila 30. a 31. 1. 1919 provizórnu demarkačnú čiaru.⁴³ Zároveň obe strany podpísali dočasnú dohodu. Podľa nej košicko-bohumínska trať sa dostala pod kontrolu Československa, zatiaľ čo niektoré okresy ostali pod správou Poľska. Dohoda obsahovala aj výhradu, že do konečného rozhodnutia sa celé územie pokladá za sporné. Územím

³⁸ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 217.

³⁹ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 217.

⁴⁰ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 220.

⁴¹ VARINSKÝ, Vladimír : *Vytváranie severnej hranice Slovenska na Orave a Spiši v r. 1918 – 20*. Osobná komunikácia. 2007-10-07. Email: varinsky@fhv.umb.sk

⁴² VARINSKÝ, Vladimír : *Vytváranie severnej hranice Slovenska na Orave a Spiši v r. 1918 – 20*. Osobná komunikácia. 2007-10-07. Email: varinsky@fhv.umb.sk

⁴³ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmnichovskej republiky* (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 37. Bez ISBN

Těšínska disponovala medzinárodná komisia. Ťažba uhlia sa dostala pod medzinárodnú kontrolu a vytŕažené uhlie bolo rozdelené medzi obidve strany.⁴⁴

Uhorsko-haličské hranice v priestore Oravy a Spiša boli po stáročia ustálené. Za zmienku stojí, že Halič patrila Habsburgovcom, teda bola súčasťou rakúskej časti monarchie. Poliaci teda neboli vystavení maďarizácii, skôr naopak v Maďaroch videli svojich spojencov voči centralistickej Viedni. Voči Uhorsku v tejto oblasti nemalo Poľsko žiadne územné nároky. Preto nároky prednesené po zániku Rakúsko-Uhorska boli prekvapením. Poľsko požadovalo pripojenie oravského územia v oblasti Zakopaného, ktoré bolo zo všetkých strán obkolesené československo-poľskými hranicami. Okrem toho požadovalo aj severozápadnú časť Spiša. Záujem o tieto lokality poľská strana zdôvodňovala zlepšením strategických pozícií, „zarovnaním“ hranice.

Územné požiadavky Poľska na Spiši na rokovaníach v júli 1919 Krakove predstavovali takmer polovicu Spišskej župy. Neskôr sa poľské požiadavky obmedzili na severozápadný Spiš, ale ani tak nebola dohoda možná. Spiš bol odjakživa slovenský, rovnako ako Orava. Aj keď v prípade Oravy a Spiša sa viac zdôrazňoval etnický princíp československá strana sa odvolávala aj na historický princíp, pretože uvedené oblasti viac ako tisíc rokov patrili Uhorsku. Hospodárstvo týchto oblastí teda bolo naviazané na československú ekonomiku.

2.4 Obsadenie sporných území

Na začiatku novembra 1918 boli z Poľska na Oravu vyslané nevelké vojenské oddiely, ktoré mali nárokované územie obsadiť a vytvoriť tak stav faktickej držby. Tieto oddiely boli vyslané poľskou vládou na základe žiadosti polonofilov z Nového Targu. Poľské oddiely obsadili Jablonku, Babiu horu, Polhoru a Rabču. Na Spiši malo Poľsko v úmysle obsadiť územie až po rieku Poprad. Podarilo sa mu obsadiť Podolíne a Spišskú Belú. Tento krok vyvolal znepokojenie v československých politických kruhoch. 17. 12. 1918 o poľskom postupe rokovalo Ministerstvo s plnou mocou pre Slovensko a žiadalo vládu v Prahe o zakročenie.⁴⁵ Navyše poľská vláda vypísala voľby do poľského snemu a do území, na ktorých boli voľby vypísané zahrnula aj sporné oblasti Oravy a Spiša. Chcela tým zdôrazniť príslušnosť týchto území k Poľsku. Určitým precedensom bol fakt, že na rozdiel od Těšínska sa na Orave nepodarilo poľsky orientovaným činiteľom dosiahnuť dohodu so slovenskými národnými orgánmi o rozdelení výkonu správy.⁴⁶

Situácia sa začala zostrovať v súvislosti s postupným obsadzovaním slovenského územia československými vojskami. Aby mohlo byť Slovensko začlenené do československého štátu, muselo byť vojensky obsadené. Dohoda vo svojom uznesení z 5. 12. 1918 určila demarkačnú čiaru na severe starou uhorsko-haličskou hranicou.⁴⁷ Plk. Vix, veliteľ vojenskej dohodovej misie, prikázal, aby poľské vojenské oddiely opustili Oravu a Spiš. Rovnako mali toto územie opustiť aj poľské civilné orgány. Československé vojsko v tom čase postupovalo pozdĺž košicko-bohumínskej a vrútockopeštianskej železnice a malo už v rukách Levoču, Spišské Vlachy a Kežmarok⁴⁸. v noci z 23. na 24. decembra 1918 sa v okolí Vyšných Hágov stretli poľské a československé vojská⁴⁹. Stretnutie skončilo prestrelkou. 24. 12. 1918 bolo v Poprade uzavreté prímerie a zmluva o dočasnej demarkačnej čiare. Dočasná demarkačná čiara na Spiši prebiehala od Javoriny cez Rychvald, Kamienku, Jarabinu k Malému Lipníku a Andrejovke.⁵⁰ Dočasnú demarkačnú čiaru dodržiavali obe strany. Poľské vojská sa mali stiahnuť na starú uhorsko-haličskú hranicu do 13. januára 1919. Ustúpili až pod hrozbou zastavenia tranzitu vlakov cez Slovensko, ktoré viezli muníciu pre poľskú armádu bojujúcu na Ukrajine.⁵¹ Pri svojom odchode však zdôraznili, že svojich nárokov na územie Spiša sa nevzdávajú. Oravu obsadili československé vojská takmer bez prekážok, pretože túto oblasť až po bývalú zemskú hranicu poľské vojská opustili už pred ich príchodom.

Odchod poľských vojsk so Spiša a Oravy bol pre miestnych obyvateľov úľavou. Poľské vojsko na obsadenom území doslova drancovalo. Pôvodne mali ochraňovať obyvateľov pred rabovaním, sami však spôsobili veľké materiálne škody a viac ako vďačnosť si vyslúžili nenávisť obyvateľstva. Podľa Milice Majerníkovej miestny kronikár zachytil pôsobenie poľských vojakov takto:

„V škole vo Veľkej Lesnej vylámali školskú skriňu, odkiaľ odniesli učebné pomôcky a pokazili náradie, či vytrhali surové drevo z podlahy. Strelbu si cvičili na mape, pričom triafali do zamagurských obcí.“⁵²

Kronikár z obce Jarabina zaznamenal v miestnej kronike, že počas troch týždňov vojsko vyjedlo v obci všetko, čo sa dalo.⁵³

⁴⁴ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmnichovskej republiky* (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 38. Bez ISBN

⁴⁵ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 415.

⁴⁶ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 415.

⁴⁷ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 415.

⁴⁸ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 176.

⁴⁹ MATULA, Pavol : Boj o územie : spor o slovensko-poľskú hranicu. In: *Historická revue*, 2000, roč. 11, č. 8, s. 26.

⁵⁰ MURCKO, Michal : Na demarkačnej čiare : ako sa utvárali slovenské severné hranice. In: *Lubovnianske noviny*, 8. 4. 1999, roč. 25, č. 14, s. 3.

⁵¹ MATULA, Pavol : Boj o územie : spor o slovensko-poľskú hranicu. In: *Historická revue*, 2000, roč. 11, č. 8, s. 27.

⁵² MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 176.

Na Spiši takéto správanie vojakov len zvýšilo nechut' ku všetkému, čo je poľské. Pre objektivnosť však treba dodať, že ani československé vojsko nebolo vzorom disciplíny a ohľaduplnosti. a to aj napriek tomu, že československých vojakov obyvatelia Oravy a Spiša vítali s nadšením. Problémom boli najmä českí vojaci, ktorí nedokázali prejavit' úctu voči náboženskému cíteniu domácich obyvateľov. Po príchode československých vojsk medzi obyvateľmi vládla neistota a obavy z ďalšieho vývoja. Veliteľ nariadil prísne bezpečnostné opatrenia a vojaci mali pre upokojenie situácie udržiavať styk s obyvateľstvom. Rovnako mali zabrániť pašovaniu tovaru a potravín.

Spor o Oravu a Spiš sa nakoniec dostal pred Mierovú konferenciu. Týmto rozhodnutím boli nerozlučne spojené osudy obyvateľov Těšínska, Oravy a Spiša. z oboch strán, poľskej aj československej, však bol väčší záujem práve o Těšínsko, Oravu a Spiš sa venovala menšia pozornosť. To sa pre oravské a spišské obce stalo osudným.

⁵³ MURCKO, Michal : Na demarkačnej čiare : ako sa utvárali slovenské severné hranice. In: *Lubovnianske noviny*, 8. 4. 1999, roč. 25, č. 14, s. 3.

3 Vyhlásenie plebiscitu.

Na hraniciach Poľska a Československa vznikol konflikt, ktorý samotné krajiny neboli schopné vyriešiť. Tento konflikt nastal v čase, keď sa v Paríži začali mierové rokovania. Situácia na československo-poľskom pohraničí bola o to viac nepríjemná, že obe strany sa Mierovej konferencii zúčastňovali na strane víťazov a mali tvoriť hrádzu na jednej strane proti Nemecku a na druhej strane šíreniu bolševizmu z Ruska. Preto sa mal spor vyriešiť najprv vzájomnou dohodou. Rokovania Najvyššej rady o československo-poľskom spore v máji 1919 nepriniesli opäť žiadny pokrok v riešení problému. Najvyššia rada odporúčala obom sporiacim sa stranám, aby sa pokúsili dohodnúť vo vzájomných rokovaniach. Nasledovali rokovania sporiacich sa strán v Krakove v júli 1919, ale ani tu sa nedokázali dohodnúť na žiadnom rozumnom kompromise. Preto sa obrátili na Mierovú konferenciu.

Poľská strana navrhla riešiť situáciu plebiscitom. Československá strana sa tohto kroku trochu obávala, najmä v súvislosti s prevahou poľského obyvateľstva na Těšínsku. Ak by sa obyvatelia Těšínska vyslovili za príslušnosť k Poľsku, Československo by prišlo nielen o dôležitú železničnú trať Košice – Bohumín, ale aj o uhoľný revír. Problémom sa ukázalo byť už aj samotné stanovenie územia, na ktorom sa plebiscit mal konať. v septembri 1919 prišli Ferdinand Machay a Wladislaw Semkowicz, profesor Krakovskej univerzity, do Paríža, kde začali pripravovať mapu rozsahu plebiscitného územia.⁵⁴ Ich návrh predpokladal, že plebiscit sa uskutoční v okresoch Čadca, na Orave v okrese Námestovo a Trstená a na Spiši v okresoch Spišská Stará Ves, Stará Ľubovňa, Kežmarok a Spišská Sobotka.

Konferencia nariadila 27. 9. 1919 prostredníctvom Najvyššej rady, aby sa na spornom území uskutočnil plebiscit.⁵⁵ Takto mali dostať možnosť vyjadriť sa samotní obyvatelia sporných území. Mal to byť ten najdemokratickejší spôsob stanovenia hranice, ktorý nemal zohľadňovať žiadne iné hľadisko, len vôľu ľudí, ktorých sa stanovenie hranice priamo dotýkalo. Najvyššia rada však neprijala rozsah územia, na ktorom sa mal plebiscit uskutočniť tak, ako ho navrhovali Poliaci.

Plebiscit bol vyhlásený v oblasti Těšínska, časti Oravskej a Spišskej župy. v Spišskej župe sa mal plebiscit konať vo všetkých obciach okresu Spišská Stará Ves a v časti Kežmarského okresu, v obciach severozápadne od rozvodia Dunajca a Popradu. v Oravskej župe sa mal plebiscit konať vo všetkých obciach okresu Trstená a Námestovo. Právo vyjadriť sa v plebiscite dostali všetci občania, ktorí dovŕšili 20 rokov, a ktorí pred 1. 8. 1914 mali bydlisko na tomto území.⁵⁶ Do uskutočnenia plebiscitu sa obe strany mali zdržať akýchkoľvek akcií na tomto území. Pre prípravu plebiscitu bola vymenovaná medzinárodná komisia, zložená zo zástupcov Talianska, Veľkej Británie, Francúzska a Japonska. Plebiscit sa mal konať 24. júla 1920. Až do definitívneho rozhodnutia malo byť územie neutrálne, pod zvrchovanosťou medzinárodnej komisie. Toto neutrálne pásmo až do rozhodnutia plebiscitom nepatrilo Poľsku ani Československu. Za správu plebiscitného územia bola zodpovedná komisia. Na plebiscitnom území bola schválená aj organizácia súdnictva, ktoré podliehalo medzinárodnej komisii. s tým súvisela aj povinnosť sudcov okresných súdov zložiť prisahu vernosti so rúk komisie. Okrem sudcov takúto prisahu boli povinní zložiť aj všetci učitelia pôsobiaci v oblasti.⁵⁷

29. marca 1919 československé vojsko vyprázdnilo plebiscitné územie na Spiši a toho istého dňa sa tu rozmiestnilo francúzske vojsko v počte 80 vojakov na čele s plk. Vixom. Vojaci mali dozeráť na verejný poriadok a organizačné práce súvisiace s plebiscitom.⁵⁸

Medzinárodná plebiscitná komisia sídlila v Těšíne. Na Ministerstve vnútra ústrednej vlády v Prahe bolo zriadené Oddelenie pre plebiscit a v Bratislave pri Úrade Ministra s plnou mocou pre správu Slovenska bol vymenovaný šéf plebiscitného referátu. Priamo na plebiscitnom území pôsobila Ústredná kancelária pre plebiscit na Orave a Spiši so sídlom v Ružomberku, sídlom Plebiscitnej komisie pre Oravu bola Trstená, pre Spiš fungovala Plebiscitná komisia v Spišskej Belej.⁵⁹

Poľská plebiscitná komisia sídlila v Spišskej Starej Vsi. v Novom Targu bol zriadený výbor pre plebiscit, ktorý mal svoje oddiely – náboženský, politický, osvetový, zásobovací, tlačový, rekreačný a finančný.⁶⁰ Činnosť poľskej strany bola veľmi intenzívna. Centrom protislovenskej agitácie boli Krakov a Nový Targ. Najviac sa využívala zlá zásobovacia situácia v povojnovej dobe. Zásobovací výbor dodával obyvateľom plebiscitného územia nedostatkový tovar – múku, cukor a petrolej. Rekreačný výbor organizoval rôzne výlety do Krakova, Varšavy a k Baltickému moru, kočovná kapela putovala po dedinách a predvádzala svoje umenie, samozrejme poľské. Nechýbali rôzne

⁵⁴ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 178.

⁵⁵ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky* (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 50. Bez ISBN

⁵⁶ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky* (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 51. Bez ISBN

⁵⁷ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky* (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 55. Bez ISBN

⁵⁸ MELNÍKOVÁ, Marta: Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: *Slovenská archivistika*, 1996, roč. 31, s. 19.

⁵⁹ MELNÍKOVÁ, Marta: Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: *Slovenská archivistika*, 1996, roč. 31, s. 20.

⁶⁰ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 182.

letáčky a tlačoviny, ktorých úlohou bolo najmä vyvolať protičeské nálady. Poľská strana sa vo svojich agitáciách vyvarovala agitovať priamo proti Slovensku.

Činnosť československej strany bola v porovnaní s poľskou oveľa skromnejšia. v Ružomberku bola zriadená už spomínaná Ústredná kancelária pre Spiš a Oravu. Jej úlohou bolo udržiavať pravidelný styk medzi komisiami pre plebiscit na Orave a na Spiši a súčasne zabezpečiť kontakt s plebiscitnou komisiou v Těšíne. Na Spiši sídlila plebiscitná komisia v Spišskej Belej. Najaktívnejším členom spišskej komisie bol kapitulný vikár v Spišskom Podhradí Msgr. Marián Bláha. o nedostatočnej príprave na plebiscit informoval vo svojej správe veliteľ práporu v Spišskej Belej.⁶¹ Vo svojej správe žiadal o vyslanie úradníkov, ktorí by sa venovali príprave plebiscitu, agitovali medzi obyvateľstvom a čelili poľskej agitácii.

⁶¹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 183.

4 Sporné územie na severnej hranici ČSR

4.1 Těšínsko

Pri obnovovaní svojej štátnosti mala poľská politická reprezentácia mnoho spoločných názorov s československou politickou reprezentáciou. Obe odbojové skupiny v čase vojny spájala myšlienka vybudovania nových národných štátov v strednej Európe, v ich spolupráci prevažovali prvky dohody a porozumenia. Dokladom môže byť aj dohoda o predbežnom usporiadaní hranice v oblasti Těšínska, o ktorej rokovali českí a poľskí politici ešte pred skončením vojny. v dňoch 16. - 17. mája 1918 sa dohodli o spoločnom postupe proti habsburskej politike a na zásadách riešenia těšínskeho problému.⁶² Poľská verzia tejto dohody tvrdí, že sa obe strany dohodli na prijatí etnického princípu pri riešení těšínskej otázky. Československá strana tvrdí, že sa dohodli na tom, že sa dohodnú, ale konkrétne riešenie prenechali na obdobie po skončení vojny. v novembri 1918 bola uzavretá medzi sliezskym Zemským národným výborom a poľskou Národnou radou kniežatstva těšínskeho zmluva, v ktorej sa vychádzalo z poľskej interpretácie májovej dohody. Za rozhodujúce pri rozdeľovaní Těšínska sa prijalo etnické kritérium. Neskôr tieto rokovania a podpísaná zmluva znamenali komplikácie, pretože pražskej vláde etnická hranica nevyhovovala. Etnická hranica by prerušila spojenie medzi Karvínskou uhľou panvou a priemyselnými závodmi v Ostrave.

Těšínsko je oblasť na severe Moravy bohatá na nerastné suroviny, najmä však zásoby uhlia. Začiatkom 20. storočia tu začal prudko rásť banícky a hutnícky priemysel, čo sem prilákalo aj mnoho poľských robotníkov. Neskôr obyvateľstvo poľského pôvodu dokonca získalo prevahu nad českým obyvateľstvom. Poľsko preto kladlo dôraz na etnické hľadisko. Těšínske kniežatstvo ako súčasť Sliezska bolo pripojené k českej korune v roku 1327⁶³ a patrilo k nej až do zániku Rakúsko-Uhorska. Podľa historického princípu teda malo pripadnúť Československu. Edvard Beneš Těšínsko považoval za životne dôležité pre hospodárstvo Československej republiky. Česi svoje nároky na Těšínsko podopierali historickými a ekonomickými argumentmi. Požiadavky Poľska na celé Těšínsko by znamenali aj zabratie železničnej trate Košice – Bohumín, čím by sa skomplikovalo spojenie Prahy s východnou časťou republiky. o probléme Těšína rokoval T. G. Masaryk s poľským vodcom odboja Grabskim už v polovici novembra 1917 v Kyjeve.⁶⁴ Nedospeli však k dohode. Určitým kompromisom bol návrh E. Beneša. Beneš navrhoval, aby vzájomnú hranicu tvorila rieka Visla, ktorá by navyše spájala Československo s Poľskom aj s Baltickým morom. Tento návrh znamenal odklon od historických hraníc v prospech Poľska, napriek tomu ho poľská strana neprijala.⁶⁵ Poliaci trvali na uplatnení etnického princípu v oblasti Těšínska.

Záujem Poľska o Těšínsko bol pochopiteľný, keďže to bola rozvinutá priemyselná oblasť. Poľsko sa pri zdôvodňovaní svojich nárokov odvolávalo na prevahu poľského obyvateľstva v tejto oblasti. Hneď po rozpade Rakúska-Uhorska začiatkom novembra 1918 obsadilo poľské vojsko takmer celé Těšínsko. Cieľom bolo vytvoriť na tomto území stav, ktorý by sa pri určovaní hraníc už len potvrdil. Na mierovej konferencii sa otázka okolo Těšínska spočiatku pre Československo vyvíjala dosť nepriaznivo.

Maximalistické predstavy Poľska predpokladali, že by k Poľsku bolo pričlenené celé územie na sever od železničnej trate, teda Spiš, Orava aj oblasť Čadce.⁶⁶ Po rozpade Rakúska-Uhorska sa Poľsko pokúsilo mocensky presadiť svoje záujmy a obsadilo vojensky časť Těšínska, vrátane železničnej trate Košice-Bohumín. Chcelo tak nastoliť stav faktickej držby územia. Tento postup mal za následok príchod československého vojska na Těšínsko. Do konfliktu zasiahli dohodové veľmoci, ktoré určili dočasnú demarkačnú čiaru. Obe strany sa mali zdržať akýchkoľvek akcií v tejto oblasti.

4.2 Spiš

Spolu s nárokom na Těšínsko predložilo Poľsko svoje nároky na územia na Orave a Spiši. Bolo to prekvapením, pretože hranica medzi Uhorskom a Haličom sa pokladala za najstabilnejšiu. Severná hranica Uhorského kráľovstva sa utvárala už v prvých storočiach jeho existencie. Prirodzenú hranicu tvorilo horstvo Oravských Beskýd, Vysokých Tatier, Spišskej Magury a Ľubovnianskej vrchoviny. Hranica sa menila len koncom 19. storočia. v roku 1873 časť územia Tatier a Javoriny odkúpil knieža Hohenlohe.⁶⁷ Svoje panstvo ohradil bez ohľadu na hranice. To malo za následok spory s haličskými zemskými úradmi. Spor bol vyriešený v roku 1902 v prospech Haliče a štátna hranica viedla hlavným hrebeňom Tatier.⁶⁸ Na východ od Tatier hranicu tvorilo povodie Dunajca. Aj tu poľská diplomacia uplatňovala etnický princíp. Tento etnický princíp bol však dosť sporný, pretože obyvatelia Oravy a Spiša sa cítili byť Slovákmi. Poľská strana zdôraz-

⁶² KLIMKO, Jozef : Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 36. Bez ISBN

⁶³ KLIMKO, Jozef : Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 34. Bez ISBN

⁶⁴ KLIMKO, Jozef : Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 35. Bez ISBN

⁶⁵ KLIMKO, Jozef : Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 35. Bez ISBN

⁶⁶ MELNÍKOVÁ, Marta: Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: Slovenská archivistika, 1996, roč. 31, s. 18.

⁶⁷ MELNÍKOVÁ, Marta : Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: Slovenská archivistika, 1996, roč. 31, č. 2, s. 18.

⁶⁸ MELNÍKOVÁ, Marta : Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: Slovenská archivistika, 1996, roč. 31, č. 2, s. 18.

ňovala nutnosť dobrých vzťahov s Československom, aby tak mohli byť oba štáty spoločnou bariérou proti Nemecku. Vzťahy medzi oboma štátmi vraj budú dobré len vtedy, ak sa uplatní etnický princíp aj v prípade Oravy a Spiša.

Spiš je názov historického komitátu. Maďarská verzia názvu je Szepes, poľská Spisz, nemecká Zips. Spišská župa sa rozprestierala v severovýchodnej časti dnešného Slovenska. Severnou hranicou Spiša bola v rokoch 1772 až 1918 hranica s Poľskom, presnejšie s rakúskou provinciou Halič. Halič je dnes súčasťou juhovýchodného Poľska a západnej Ukrajiny. Prirodzenú hranicu tvorí hrebeň Vysokých Tatier na severozápade, Spišské rudohorie na juhu a Levočské vrchy na východe. Väčšina obyvateľov žije v kotlinách riek Poprad a Hornád. Administratívnym centrom Spiša bol Spišský hrad postavený v 12. storočí. Od 16. storočia bola centrom Spiša Levoča. Väčšina spišských miest sa rozrástla s príchodom Nemcov po tatárskom vpáde v 13. storočí. Nemci pochádzali najmä z oblastí okolo Baltického mora. Boli to prevažne baníci. Mestá zakladané Nemcami vznikali v blízkosti už existujúcich slovenských miest, s ktorými sa neskôr zlúčili. Nemecké banícke usadlosti, neskôr mestá vznikali najviac na juhu Spiša. Od 15. storočia boli privilegovanými baníckymi mestami. (Gelnica, Mníšek nad Hnilcom, Margecany, Smolník, Slovinky, Krompachy). Nemecká populácia sa na Spiši udržala do konca 2. svetovej vojny. Po roku 1945 tu zostalo torzo Nemcov, prevažne v južnej časti.

V roku 1412 uhorský kráľ Žigmund Luxemburský dal do poľského zálohu 13 spišských miest a panstvo Ľubovnianskeho hradu, aby mohol financovať vojnu proti Benátkam. Do zálohu sa dostali mestá Poprad, Ľubica, Matejovce, Spišská Sobota, Veľká, Spišská Belá, Spišská Nová Ves, Spišské Podhradie, Spišské Vlasy, Vrbov a ďalšie. Mestá si udržali svoje privilégia aj vo vzťahu k poľskému kráľovi a vytvorili Provinciu 13 spišských miest. Nikto však nečakal, že tento záloh bude trvať 360 rokov. Poľsko nebolo ochotné prosperujúce mestá na križovatke obchodných ciest vrátiť. Nakoniec sa rozhodla Mária Terézia získať tieto mestá silou. Využila vzburu šľachty v Poľsku a obsadila mestá bez zaplatenia dlhu. Tento akt bol potvrdený pri prvom delení Poľska v roku 1772. v roku 1773 bol záloh zrušený. Pri zdôvodňovaní svojich nárokov na Spiš poľská strana použila aj tento dosť kuriózný argument, že pôžička kráľovi Žigmundovi vraj stále nebola splatená.⁶⁹ Tento argument nebolo možné brať celkom vážne. Ostatne, nebol to územný záloh. Spišské mestá boli súčasťou Uhorského kráľovstva, len dane odvádzali poľskému kráľovi. Nárok na územie tu teda nebol.

Na Spiši počas celej histórie nežili takmer žiadni Maďari. s výnimkou obdobia začiatku dvadsiateho storočia, kedy veľa Maďarov žilo v Krompachoch. Pracovali v tamojšej hute, ktorá sa v tom čase rozvíjala. Aj keď aj tu je možné, že boli štatistiky falšované. v oblasti severného Spiša majú svoje zastúpenie aj obyvatelia rusínskej národnosti.

Poľský Spiš je z juhu ohraničený poľsko-slovenskou hranicou, zo západu a severu Bielovodským potokom a zo severovýchodu riekou Dunajec. Tento úzky pás územia bol súčasťou rakúskej provincie Halič, preto po rozpade monarchie pripadol Poľsku.

4.3 Orava

Oravská župa susedila s rakúskou provinciou Halič, ktorá je dnes súčasťou Poľska a súčasťou Ukrajiny. Orava je kraj, ktorý sa rozprestiera na sever od Západných Tatier pozdĺž rieky Orava. Administratívnym centrom Oravy bol Oravský zámok, neskôr sa ním stal Dolný Kubín. Orava sa stala súčasťou Uhorska už v 11. storočí. Pretože bola len riedko osídlená, stala sa súčasťou Zvolenského komitátu spolu s Liptovom a Turcom. v 14. storočí bola daná do správy kremnického komorného grófa a koncom 14. storočia sa stala samostatnou šľachtickou stolicou. Po úpravách v 18. storočí (reformy Jozefa II) sa Orava spojila s Liptovskou stolicou. Trianonská zmluva pričlenila Oravu k Československu. Na severnú časť Oravy (okres Jablonka) si však robilo nároky Poľsko, preto sa o hranicach na Orave rozhodlo až v roku 1920, kedy sa súčasťou Poľska stala väčšia časť okresu Trstená.

Pri určovaní severnej hranice Slovenska sa historický argument opieral aj o prirodzenú hranicu, ktorú tvorí pohorie Karpát. Toto najviac závažilo pri rozhodovaní Veľkej Británie a USA. Argument prirodzenej hranice neskôr Poľsko použilo v spore o Javorinu.

Pri presadzovaní nárokov na sporné územia mala každá strana svoje dôvody. Poľská strana tvrdila, že má etnické aj historické právo na sporné územia, pretože obyvateľstvo spornej oblasti je prevažne poľské a Spiš vraj kedysi náležal k Poľsku. Slováci popierali poľskosť slovenských gorálov na Orave a Spiši a neprijali ani tézu, že Spiš patril v minulosti Poľsku.

4.4 Obyvatelia sporného územia

Na plebiscitnom území vznikla zložitá situácia. Rozhodne nemožno povedať, že by obyvatelia sporných území pasívne čakali na to, ako bude rozhodnuté. Občania písali žiadosti a petície, vysielali delegácie, organizovali podpisové akcie. Známe sú petície obcí Skalité,

⁶⁹ MATULA, Pavol : Boj o územie : spor o slovensko-poľskú hranicu. In: *Historická revue*, 2000, roč. 11, č. 8, s. 26.

Čierne, Oščadnica, Jaworky, Biela Woda, Czarna Woda a iných⁷⁰. Vo všetkých obciach plebiscitného územia sa utvárali dôverníccke zbory, zložené u občanov jednotlivých obcí. Tieto zbory pôsobili nezávisle od oficiálnych plebiscitných orgánov a dohliadali na priebeh agitácie oboch strán, vyhotovovanie voličských zoznamov a mali kontrolovať priebeh hlasovania.

Časť oravského a spišského obyvateľstva chcela patriť do Československej republiky. Na Orave svoju úlohu možno zohrala aj blízkosť Martina a Dolného Kubína, kde v tom čase pôsobil Hviezdoslav. Ten na protest proti obsadeniu Oravy poľskými vojenskými jednotkami napísal báseň, ktorú nazval jednoducho 28. júl 1920. Obyvatelia spisovali petície a vysielali delegácie. Jedna z nich navštívila aj prezidenta ČSR T. G. Masaryka, ktorý o stretnutí s Oravcami napísal: „*Slubujú vernosť republike a žiadajú, aby im bola zabezpečená náboženská sloboda.*“ na žiadosť Spišiakov reagoval: „*Postarám sa, aby bolo napravené, v čom sa vám krivdilo.*“⁷¹ Delegáciu zo Spiša viedol Msgr. Marián Bláha, kapitulný vikár v Spišskom Podhradí, plebiscitný komisár na Spiši. Delegácie návštevou u prezidenta chceli zdôrazniť svoju vôľu ostať súčasťou Československa.

Druhá časť obyvateľstva sa prikláňala k príslušnosti k Poľsku. Bol to pomerne úzky okruh ľudí z radov bohatších sedliakov a kňazov. Svoju úlohu tu zohrala značná religiozita a strašenie „*českým neznabožstvom*“. Na čele tejto skupiny obyvateľov stál polonofil Ferdinand Machay, katolícky kňaz a rodák z Oravy.

Stupňovanie príprav na plebiscit a masívna agitácia boli príčinou vzniku situácií, ktoré prerástli do násilných akcií. Na rôznych miestach vypukli požiare, ktoré boli v tom čase častejšie, niekedy sa ozvala aj strelba. Na niektorých miestach, pod vplyvom poľských agitátorov, sa obyvateľstvo nechalo vyprovokovať do protižidovských pogromov.⁷²

Poľská strana považovala oblasť Oravy aj Spiša za poľskú najmä z etnického hľadiska. Oravu a Spiš objavili poľskí jazykovedci a etnografi na prelome 19. a 20. storočia. Začali robiť výskum goralského nárečia a zároveň tvrdiť, že Goralí sú vlastne Poliaci. Dovtedy to v Uhorsku nikoho nenapadlo, najmenej samotných oravských a spišských Goralov. Už koncom 19. storočia sa v Poľsku začali objavovať rôzne etnografické štúdie. Tieto štúdie obsahovali tézu, že goralské nárečie obsahuje poľské prvky, preto je poľské. a keďže základným znakom národa je jeho jazyk, Goralí sú teda Poliakmi⁷³. Oblasť severného Spiša a Oravy obývajú prevažne Goralí, preto sa poľskí politici domnievali, že by táto oblasť mala patriť Poľsku. Zaujímavá je však skutočnosť, že toto obyvateľstvo, ak má národné povedomie, sa väčšinou hlási k slovenskej národnosti.⁷⁴ Goralí tvoria jeden celok, hovoria prechodným poľsko-slovenským nárečím. Etnografi ani dnes nemajú jednotný názor na etnické zaradenie goralského nárečia. Úsudky jazykovedcov o prevažujúcich rysoch miestneho nárečia sú v takom prípade irelevantné a nemožno ich považovať za dôkaz národnej príslušnosti.⁷⁵ Národné povedomie nemožno posudzovať len podľa jazyka, ktorým ľudia hovoria. Matej Andráš k problému goralského nárečia napísal:

„*Goralské nárečie obsahuje dve vrstvy. Staršia je poľského pôvodu a súvisí s vývojom poľských dialektov do 15. storočia. Mladšia je slovenského pôvodu, keď sa začal goralské dialekty zjednocovať so slovenskými nárečiami.*“⁷⁶

Etnikum Goralí sa vytvorilo na severe Oravy a Spiša počas valašskej kolonizácie. Postupne sa zmiešali s miestnym obyvateľstvom. Na slovenskej (uhorskej) strane so Slovákmi, na poľskej strane s poľským obyvateľstvom. a tak sa mohlo stať, že ich národné povedomie sa vyvíjalo zväčša podľa vytýčenej poľsko-uhorskej hranice. Na poľskej (haličskej) strane sa cítili byť Poliakmi, na slovenskej strane Slovákmi. Národ sa spravidla chápe ako spoločenstvo ľudí, ktorí majú spoločné rôzne činitele, okrem jazyka je to kultúra, hospodárstvo, ale aj psychika, ľudovo označovaná ako „*nátura*“. Nie zanedbateľným faktorom, ktorý ovplyvňuje pocit príslušnosti k určitému etniku je aj konfesionalita. Pre Goralov na severe Oravy a Spiša bolo vierovyznanie, zväčša katolícke, neoddeliteľnou súčasťou každodenného života.

Centrum, z ktorého malo byť riadené dokazovanie poľskosti Spiša vzniklo v Novom Targu. Tu miestny lekár Jan Bednarski šíril polonofilské myšlienky, časom sa k nemu pridali Ferdinand Machay, klerik z Jablonky, Eugeniusz Stercula, ktorý v Jablonke pôsobil ako lekárnik a literát Matonog.⁷⁷ Stercula aj Matonog boli známi svojou oddanosťou Uhorsku. Najaktívnejším z nich sa stal Ferdinand Machay, rodák z Oravy. Všetky iniciatívy na pripojenie Oravy a Spiša k Poľsku vychádzali z poľskej strany. Medzi obyvateľstvom nemali veľkú podporu.

⁷⁰ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky* (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 59. Bez ISBN

⁷¹ MATULA, Pavol : Boj o územie : spor o slovensko-poľskú hranicu. In: *Historická revue*, 2000, roč. 11, č. 8, s. 27.

⁷² MELNÍKOVÁ, Marta: Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: *Slovenská archivistika*, 1996, roč. 31, s. 20.

⁷³ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 173.

⁷⁴ MATULA, Pavol : Boj o územie : spor o slovensko-poľskú hranicu. In: *Historická revue*, 2000, roč. 11, č. 8, s. 26.

⁷⁵ VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roku 1919. In: *Historický časopis*, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 414.

⁷⁶ ANDRÁŠ, Matej : Osudy hornej Oravy a severného Spiša. In: *Slovo* (internetové vydanie). [citované dňa 26. 2. 2008]. Dostupné na <<http://www.noveslovo.sk/archiv/2001-2/ominulosti.html>>.

⁷⁷ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 174.

Zjavné to bolo aj po skončení prvej svetovej vojny, keď sa po celom Slovensku vytvárali miestne národné rady. Jediná poľská národná rada vznikla v Starej Ľubovni pod vedením Juliana Bojarského, aj tá sa však vo svojej práci musela opierať o pomoc Komitetu dla Spisza-Orawy v Novom Sade pod vedením profesora Kopytky⁷⁸. Medzi domácim obyvateľstvom podporu nenašla.

Do agitácie na oboch stranách boli zapojení aj kňazi. Vzhľadom na silné náboženské cítenie obyvateľstva to bolo prirodzené. Pre mnohých Spišiakov ale aj Oravanov bola ich katolícka viera na prvom mieste, až po nej nasledovala národná identita. Na slovenskej strane sa angažovali najmä kapitulný vikár v Spišskom Podhradí Msgr. Marián Bláha a farári Ladislav Moyš z Haligoviec a František Klein z Veľkej Lesnej. Za poľskú stranu agitoval najviac Ferdinand Machay, kaplan z Podvlku František Dubron, Jozef Buroň a Anton a Eugen Sikorovci.⁷⁹ Náboženstvo obyvateľov viac využívala pre svoju agitáciu poľská strana. Náboženský výbor poľskej plebiscitnej komisie vo svojej agitácii zdôrazňoval najmä „*české bezbožníctvo*“. Ako píše Milica Majerníková:

Nowiny spisko-orawskie z 2. februára 1920 označili Masaryka za blázna, pretože sa vraj vyhlasuje za slovanského Krista, a preto dal odstrániť všetky kríže zo škôl a zavesiť miesto nich svoj obraz.⁸⁰

Poľskí agitátori stavali Poľsko do pozície obrancu náboženstva pred českým neznabožstvom. Letáky varovali obyvateľov, že ak podporia Československú republiku, budú zapísaní do „*čiernej knihy satana*“, v opačnom prípade, teda ak sa pridajú k poľskej strane zapíšu sa do „*bielej knihy Krista*“.⁸¹

Československá strana proti argumentom náboženského charakteru bola takmer bezbranná. Vedelo sa, že postoj Čechov ku katolicizmu je vlažný, ba až nepriateľský. Česi vo svojich náboženských prejavoch nadväzovali na husitské tradície, čo sa katolíkom rozhodne nemohlo páčiť. Veľké problémy spôsobovali aj českí vojaci, ktorí nedokázali prejaviť zdržanlivosť voči náboženským citom Oravanov a Spišiakov. Veľké pobúrenie vyvolali českí vojaci strieľaním do mariánskeho stĺpu v Jablonke, či zdemolovaním kostola v Štiavniku.⁸² Takéto necitlivé prejavy rozhodne nepodporovali záujem obyvateľstva hlásiť sa k Československu. Negatívny dopad na československú agitačnú činnosť malo aj predloženie návrhu odluky cirkvi od štátu v pražskom parlamente. Kňazi, ktorí agitovali za pripojenie k Československu teda rozhodne nemali ľahkú úlohu.

Československá vláda naliehala na spišského biskupa, aby Machaya a jeho spolupracovníkov presunul do oblastí ďalej od plebiscitného územia.⁸³ Msgr. Bláha však nechcel z Machayovcov urobiť mučeníkov, čo by im len pridalo na popularite. s činnosťou kňazov, ktorí agitovali za poľskú stranu však neboli spokojní ani všetci obyvatelia dotknutých obcí. Niektorí z nich písali aj petície na Medzinárodnú plebiscitnú komisiu, v ktorých žiadali, že: „*by im mal byť zabránený prístup na plebiscitné územie, lebo kde sa zjavia, celá Orava a Spiš je plná vrážd, krádeží a nepokojov.*“⁸⁴ Československá strana sa snažila napraviť obraz Čechov medzi veriacimi organizovaním výletov do Prahy, kde navštívili Chrám sv. Víta, ako aj do iných českých a moravských náboženských lokalít. Poľská strana na oplátku organizovala výlety do Varšavy, Krakova a Čenstochovej.

Pri agitácii na plebiscitnom území neostali bokom ani vojenské jednotky, ktoré uskutočňovali záškodnícke akcie. Poľská strana vyvíjala na obyvateľov plebiscitného územia svojou agitáciou veľký tlak. Celé severné územie Oravy a Spiša bolo priam zaplavené poľskými agitátormi, ktorí sa snažili všetkými spôsobmi získať obyvateľstvo pre svoje ciele. Nechýbali letáky, plagáty, organizovanie náboženských pútí, ale ani podplácanie v podobe nedostatkových tovarov. v letákoch sa objavovali výzvy na pripojenie k Poľsku. Marta Melníková cituje z jedného z nich:

„.....*český imperializmus ohrozuje Vaše práva, vaše tradície, vašu vieru a slovenčinu. Žiadajte pripojenie k Poľskej, ktorá vám ponechá všetky práva a zabezpečí vašu starodávnu kultúru.*“⁸⁵

Pod zámienkou evidencie poľskí agitátori nútili obyvateľov podpisovať prázdne háčky, ktoré neskôr zneužili na dokazovanie, že sa títo obyvatelia žiadajú k Poľsku.⁸⁶ Na poľskej strane sa postupne vytvorilo asi tridsať organizácií na popoľštenie Oravy a Spiša, na sloven-

⁷⁸ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 175.

⁷⁹ MATULA, Pavol : Úloha cirkvi v zápase o národnú identitu obyvateľstva severného Spiša a Oravy v rokoch 1918 – 1939. In: *Štúdie a články* [citované dňa 8. 3. 2008]. Dostupné na <<http://www.saske.sk/cas/4-2007/04-matula.html>>.

⁸⁰ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 182.

⁸¹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 182.

⁸² MATULA, Pavol : Úloha cirkvi v zápase o národnú identitu obyvateľstva severného Spiša a Oravy v rokoch 1918 – 1939. In: *Štúdie a články* [citované dňa 8. 3. 2008]. Dostupné na <<http://www.saske.sk/cas/4-2007/04-matula.html>>.

⁸³ MATULA, Pavol : Úloha cirkvi v zápase o národnú identitu obyvateľstva severného Spiša a Oravy v rokoch 1918 – 1939. In: *Štúdie a články* [citované dňa 8. 3. 2008]. Dostupné na <<http://www.saske.sk/cas/4-2007/04-matula.html>>.

⁸⁴ MATULA, Pavol : Úloha cirkvi v zápase o národnú identitu obyvateľstva severného Spiša a Oravy v rokoch 1918 – 1939. In: *Štúdie a články* [citované dňa 8. 3. 2008]. Dostupné na <<http://www.saske.sk/cas/4-2007/04-matula.html>>.

⁸⁵ MELNÍKOVÁ, Marta: Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: *Slovenská archivistika*, 1996, roč. 31, s. 19.

skej strane nevznikla ani jedna organizácia, ktorá by sa naopak venovala poslovenčeniu tejto oblasti⁸⁷. Nebolo to potrebné, obyvatelia Oravy a Spiša sa cítili byť Slovákmi.

Vo februári 1919 vznikol v Krakove Narodowy Komitet Obrony Spisza, Orawy, Czadeckiego i Podhala (Národný výbor obrany Spiša, Oravy, Čadce a Podhalia), ktorého predsedom sa stal spisovateľ Kazimierz Przerwa Tetmajer⁸⁸. Úlohou tohto spolku bolo koordinovať spoluprácu všetkých, ktorí sa usilovali o pripojenie Spiša a Oravy k Poľsku. Najviac používaným argumentom členov spolku pri presvedčaní, že Spiš a Orava majú patriť k Poľsku bola reč tunajších Goralov. Členovia spolku boli presvedčení, že je to poľská reč, Gorali sú teda Poliaci a majú žiť v Poľsku.

S pomocou a podporou spolku bola zorganizovaná aj cesta Ferdinanda Machaya a jeho spoločníkov najprv do Varšavy a neskôr do Paríža⁸⁹. Ich úlohou bolo presvedčiť oficiálne miesta, poľskú vládu ako aj Mierovú konferenciu, že Orava a Spiš jednoznačne patria k Poľsku. Delegáciu teda viedol Machay, jeho spoločníkmi boli Kazimierz Rouppert, dvaja spišskí a dvaja oravskí gazdovia.⁹⁰ Povest' jedného zo spišských gazdov však bola viac ako pochybná. Bol to vraj gazda z Lendaku, ktorému poriadna práca nie veľmi voňala, lepšie mu voňala a najmä chutila pálenka. Jedno je však isté – tohto gazdu nepochodilo nikto zo Spišiakov, aby sa angažoval vo veci pripojenia Spiša k Poľsku. Prvá zastávka delegácie bola v Zakopanem, kde svoju žiadosť o pripojenie Oravy a Spiša k Poľsku predložili anglickej misii v Poľsku.⁹¹ 11. marca 1919 bola delegácia u ministra zahraničných vecí poľskej vlády Paderewského. Paderewski ich poslal do Poznane za britským vyslancom. Pretože ani u jedného z diplomatov nepochodilo, rozhodli sa pre dlhšiu cestu a vybrali sa do Paríža. Tam už však nešla celá delegácia. Vybrali sa len dvaja gazdovia s Machayom. Ostatní sa vrátili k svojej práci. 11. mája 1919 sa Machayova delegácia dostala k americkému prezidentovi Wilsonovi.⁹²

Československá vláda sa ešte pred uskutočnením plebiscitu rozhodla preskúmať skutočné zmýšľanie obyvateľov sporného územia. 2. mája 1919 Minister s plnou mocou pre správu Slovenska Vavro Šrobár o to požiadal spišského župana, ten touto úlohou poveril župného radcu Vojtecha Beňuša.⁹³ Vojtech Beňuš počas nasledujúcich štrnástich dní precestoval inkognito severný Spiš a na svojich cestách sa vypytoval ľudí, do ktorej republiky by chceli patriť. Svoje závery zhrnul v dvoch obširných správach a dospel k skutočne zaujímavým poznatkom. Obyvateľstvo väčšiny obcí chcelo patriť do Československej republiky. Takmer v každej obci bolo počuť: „*Len nás nedajte Poliakom, nenechajte nás, keď by nás Poliaci chceli.*“⁹⁴ Voči Poliakom v tejto oblasti prevládal skôr odpor, ale najmä strach. Jedinou obcou, ktorá prejavila vôľu patriť k Poľsku bola Nová Belá.⁹⁵ Ani tu však neprevážovalo poľské cítenie, skôr hospodárske otázky. Spišská Stará Ves je ďaleko, na trhy obyvatelia Novej Belej chodili do Nového Targu. Ak by vraj Nový Targ mohol patriť Československu, boli by radšej v Československu.

Potrebné je spomenúť aj to, že v oblasti severného Spiša žije aj pomerne veľa Rusínov. Čisto rusínskymi obcami boli v čase po prvej svetovej vojne obce Krempach pri Ľubovni, Veľký Sulín, Litmanová, Jarabíná, Kamienka, Foľvark (Strážany) a Veľký Lipník.⁹⁶ Rusíni tvorili aj veľkú časť obyvateľstva Starej Ľubovne. Rusínom by sa bolo najviac pozdávalo, keby boli pričlenení k Podkarpatskej Rusi. Keďže to nebolo možné, chceli radšej zostať v Československu. Ale aj napriek svojmu prianiu patriť k Československu mnohí obyvatelia sa obávali pretrhnutia hospodárskych stykov medzi nimi a Poliakmi, na ktoré boli odkázaní.

Na svojej ceste po severnom Spiši narazil Beňuš na jeden veľmi závažný problém. Tým problémom bolo pôsobenie tzv. „*spišsko-oravskej légie*“, ktorá bola súčasťou „*maďarsko-poľských légii*“.⁹⁷ Úlohou tejto légie bolo znepokojovať obyvateľstvo. k bežným praktickým légie patrili vraždy a napádanie obyvateľstva v domoch alebo na poliach. Nebol teda dôvod čudovať sa, že obyvatelia severného Spiša sa báli nahlas zverejniť svoj názor a vyjadriť podporu príslušnosti k Československej republike. Beňuš putoval inkognito, neznámy, obyvatelia ho mohli pokladať aj za provokatéra.

⁸⁶ MURCKO, Michal : Na demarkačnej čiare : ako sa utvárali slovenské severné hranice. In: *Ľubovnianske noviny*, 8. 4. 1999, roč. 25, č. 14, s. 3.

⁸⁷ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 177.

⁸⁸ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 175.

⁸⁹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 177.

⁹⁰ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 177.

⁹¹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 177.

⁹² MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 177.

⁹³ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 179.

⁹⁴ MURCKO, Michal : Na demarkačnej čiare : ako sa utvárali slovenské severné hranice. In: *Ľubovnianske noviny*, 8. 4. 1999, roč. 25, č. 14, s. 3.

⁹⁵ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 180.

⁹⁶ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 180.

⁹⁷ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 181.

Polovojenské ozbrojené jednotky - maďarsko-poľské légie, ktorých časťou bola aj spišsko-oravská légia boli riadené priamo z Budapešti.⁹⁸ Na severnom Spiši pripravovali pôdu pre vojenské akcie a získavali dobrovoľníkov pre spoluprácu. Cieľom malo byť odtrhnutie Slovenska od Československa a jeho pripojenie k Maďarsku, nakoniec obnovenie Uhorska. Ako už bolo spomenuté légie nemali ďaleko k násilnostiam. 15. mája 1920 prepadli četnícku stanicu v Jurgove, kde prišiel o život strážmajster František Kabát.⁹⁹ k ďalším násilným akciám došlo v Podspádoch, kde bolo napadnuté československé vojsko, v Nedeci bol zavraždený proslovensky zmýšľajúci richtár Ján Stronček a napadnutý dom vdovy Vonkovej, kde za obeť padol chlapec slúžiaci tu ako pastier.¹⁰⁰ Jednu z akcií spišsko-oravkej légie veľmi dramaticky opisuje Michal Murcko vo svojom článku:

„Stalo sa to 20. júna 1920 pri Červenom Kláštore. Pri návrate z výletu do Červeného Kláštora (Smerdžonky) zadržali poľskí tero-risti skupinu českých a slovenských úradníkov, ktorí so súhlasom plebiscitných orgánov vykonávali na severnom Spiši verejnú správu a súdnicstvo. v zadržanej skupine boli: súdny radca dr. Jaroslav Rozum, súdny vrchný oficiál Václav Bayer, súdny kancelista Anton Micka, úradníci ministerstva sociálnej starostlivosti o vojnových poškodencov v Spišskej Starej Vsi, Jozef Hejlek, František Hanuš, Anton Navrátil a prednosta poštového úradu Jozef Novotný s manželkou Adelou. Po posedení v reštaurácii Smerdžonka asi o 20. hodine sa vydali peši na spiatočnú cestu. Tesne pred Spišskou Starou Vsou, neďaleko parnej pily v Jordanci ich obklopili asi 10 pištoľami vyzbrojení mladíci, ktorí hovorili po poľsky. Zobrali im doklady a oznámili, že dostali rozkaz predviesť ich pred richtára v Lesnici, aby ich vypočul a zistil totožnosť. Na cestu do Lesnice sa vydali cez Nižné Šváby popri Dunajci. Cestou prepustili pani Adelu Novotnú, prikázali jej, aby sa vrátila do Smerdžonky (neskôr prepustili aj jej manžela). Ostatných okolo 23.30 hodine hlboko v lese (po pravej strane Dunajca sa tiahne vysoký kopec porastený hustým ihličnatým lesom) zastavili, postavili do radu, orabovali a na rozkaz veliteľa skupiny postrieľali. Na mieste bol mŕtvý Jozef Hejlek, František Hanuš zomrel pri prevoze do Spišskej Starej Vsi. Ostatní boli ľahšie a ťažšie zranení.“¹⁰¹

Samozrejme, že táto udalosť neostala bez odozvy. Občania Nedece a Matiašoviec po tom, ako sa dozvedeli o vražde dvoch úradníkov, začali prenasledovať poľských agitátorov zo Spišskej Starej Vsi. Poľskí agitátori sa chceli zachrániť prebrodením Dunajca. Jeden z nich sa vrátil, keď zistil, že sa mu nepodarí preplávať rieku. Druhý sa utopil.¹⁰²

Légie mali pre svoju činnosť takmer voľné ruky najmä po stiahnutí sa československého vojska zo spišského plebiscitného územia 29. marca 1920. Na ich miesto nastúpilo 80 francúzskych vojakov, ktorí zjavne nemali situáciu na plebiscitnom území vo svojich rukách. Po odvolaní plebiscitu mali byť légie rozpustené, napriek tomu ešte v roku 1921 sídlila jedna rota maďarsko-poľských légii v Zakopanom.¹⁰³ Legionári dokonca dostávali mesačný plat, napriek tomu prepady a krádeže neustávali. Nakoniec boli légie predsa rozpustené a niektorí členovia zatknutí.¹⁰⁴

Pomoc Oravcom a Spišiakom poskytli aj americkí Slováci, ktorí trvali na ponechaní Oravy a Spiša v Československu. Jednou z akcií je aj vypracovanie Promemoria vo veci Oravy a Spiša z 31. 10. 1920¹⁰⁵. Jednomyseľne ho schválilo 2000 členov Slovenskej ligy na zhromaždení v Pittsburgu. Promemorium bolo zaslané vláde USA, Československa a Poľska, mierovej konferencii v Paríži a Lige národov. Vyjadroval sa v ňom nesúhlas s pripojením Oravy a Spiša k Poľsku. Aktivity amerických Slovákov sa však minuli účinkom. Boli prijímané len ako akt národnej vzájomnosti.

Nebezpečnejšia situácia pre československú stranu bola na Těšínsku. Tu prevládal poľský názor na riešenie situácie. Aj preto československá strana sa nebránila navrhovanému zrušeniu plebiscitu. Chcela za každú cenu udržať Těšínsko a jeho hospodársky potenciál pre republiku. k odvolaniu plebiscitu sa postupne prikláňali aj zástupcovia veľmoci v Paríži. Situáciu skomplikovala poľsko-ruská vojna, preto ani poľská strana sa nebránila odvolaniu plebiscitu. Vytváranie napätia na plebiscitnom území teda bolo zbytočné. Nakoniec rozhodla medzinárodná arbitráž.

⁹⁸ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 181.

⁹⁹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 181

¹⁰⁰ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 181

¹⁰¹ MURCKO, Michal : Na demarkačnej čiare : ako sa utvárali slovenské severné hranice. In: *Lubovnianske noviny*, 8. 4. 1999, roč. 25, č. 14, s. 3.

¹⁰² MATULA, Pavol : Boj o územie : spor o slovensko-poľskú hranicu. In: *Historická revue*, 2000, roč. 11, č. 8, s. 26.

¹⁰³ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 192

¹⁰⁴ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 192

¹⁰⁵ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky* (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 61. Bez ISBN

5 Výsledok sporu

Na ďalšie udalosti mala vplyv medzinárodná situácia. 4. júna 1920 bola podpísaná Trianonská zmluva. Túto zmluvu Poľsko síce neratifikovalo, ale nateraz sa muselo uspokojiť s tým že spoločné hranice s Maďarskom sa stali len snom. a s tým aj myšlienka vytvorenia štátov pod poľským vplyvom. Svoju úlohu zohrala aj vojna, ktorú viedlo Poľsko s Ruskom o Ukrajinu. Situáciu komplikovali aj sťažnosti na obojstranne vzrastajúce vášne a násilnosti na spornom území.

Konflikt nemal v očiach dohodových štátov taký význam, ako pre obidve sporiace sa strany. Primárnym záujmom bolo zachovať pokoj v Európe. Preto aj zástupcovia veľmocí postupne ustupovali od zásady plebiscitu a prikláňali sa ku kompromisom. Poľská strana súhlasila s odvolaním plebiscitu najmä s ohľadom na svoju zložitú situáciu, ktorá nastala vo vojne s Ruskom. v auguste 1920 Poliaci bojovali s ruskými vojskami o Varšavu. Plebiscit bol po dohode oboch strán odvolaný a rozhodnutie o československo-poľských hraniciach mala vyniesť konferencia dohodových štátov v Spa.

Ministri zahraničných vecí Československa a Poľska Edvard Beneš a Wladislav Grabski sa dohodli, že riešenie sporu prenechajú Veľkej rade parížskej mierovej konferencie, ktorá tým následne poverila Radu veľvyslancov. Na zasadnutí v Spa dostali ešte poslednú možnosť vyjadriť sa k sporu obidve strany. Za československú stranu pripravovali vystúpenie E. Beneš a Š. Osuský. Vo svojom vystúpení upustili od prísne etnického stanovenia hranice a uprednostnili hospodárske hľadisko.

Odvolanie plebiscitu vyvolalo na Orave a Spiši vlnu odporu. Hromadili sa prejavy odporu, sabotáže, ale aj ozbrojené akcie extrémistov. Slovenskí obyvatelia týchto území mali pocit, že ich nová republika predala za Těšínsko. Výsledkom bola silná nechuť voči Čechom a všetkému, čo prichádzalo z Prahy. Po celej Orave a Spiši sa šírili letáky, ktoré vyjadrovali nespokojnosť s tým, že obyvateľstvu bola odoprená možnosť vyjadriť sa.

Arbitráž musela byť nevyhnutne kompromisom. Ešte pred vynesením rozhodnutia dostali zástupcovia mocností inštrukcie, že Poľsko má dostať severozápadnú časť územia Spiša a severovýchodnú časť územia Oravy.¹⁰⁶ Konferencia veľvyslancov zverejnila svoje stanovisko 28. júla 1920. Podľa tohto rozhodnutia boli hranice stanovené tak, že Těšínsko bolo rozdelené medzi Československo a Poľsko. Definitívne hranice boli posunuté na východ od dočasnej demarkačnej čiary, aby Československo malo kontrolu nad celou košicko-bohumínskou traťou. Prihliadala pritom na hospodársky význam železničnej trate pre Československo. Hranicu tvorila rieka Olše. Těšín samotný bol rozdelený na dve časti, časť na ľavom brehu rieky Olše pripadla Československu (Český Těšín) a na pravom brehu Poľsku (Cieszyn).

Poľsku pripadli aj obce na území Oravy a Spiša¹⁰⁷.

Obyvatelia týchto obcí boli podľa štatistických údajov z roku 1910¹⁰⁸ takmer výlučne Slováci. Paradoxom ostáva, že práve tieto obce boli pri voľbách do Uhorského snemu najvernejšími voličmi slovenských poslancov.¹⁰⁹ s rozhodnutím nebola spokojná ani jedna strana. Obe mali pocit, že tá druhá obišla lepšie. Na vyhlásenie konečnej hranice veľmi dramaticky zareagovali obyvatelia Jablonky na Orave. Rozdelili sa na dva nepriateľské tábory. Jedna časť obyvateľov chcela ostať v Československu, druhá sa naopak tešila, že budú patriť k Poľsku. Znepriatelené skupiny museli od seba oddeliť francúzski vojaci.¹¹⁰

Svoj nesúhlas s rozhodnutím vyjadrili aj americkí Slováci. Vedenie československej delegácie neuplatňovalo kategoricky svoje požiadavky na územia Oravy a Spiša s ohľadom na hospodársky záujem republiky na Těšínsku, aj napriek tomu, že o aktivitách obyvateľov sporného územia bolo informované. Odborná komisia Mierovej konferencie viac dbala na hospodársku stránku sporu, podarilo sa získať aj podporu Francúzska. Opodstatnené požiadavky obyvateľov sporného územia sa ukázali byť druhoradými v boji o hospodársku a politickú prestíž. Otázka hraníc počas celého medzivojnového obdobia patrila k citlivým bodom v poľsko-československých vzťahoch.

¹⁰⁶ MURCKO, Michal : Na demarkačnej čiare : ako sa utvárali slovenské severné hranice. In: *Lubovnianske noviny*, 8. 4. 1999, roč. 25, č. 14, s. 3.

¹⁰⁷ Poľsku pripadlo 345 km² z územia pôvodne patriaceho Uhorsku. Územie pripojené k Poľsku obývalo v tom čase asi 25 000 obyvateľov. Z oravských obcí bola pričlenená Nižná a Vyšná Zubrica, Jablonka, Chyžné, Harbakúz, Oravka, Pekelník, Podvlk, Srnie, Bukovina-Podsklie, Suchá Hora, Hladovka, Vyšná Lipnica a časť Nižnej Lipnice. Zo spišského územia boli k Poľsku pričlenené obce Jurgov, Repisko, Čierna Hora, Tribš, Vyšné a Nižné Lapše, Nedeca, Kacvin, Fridman s osadou Falštín, Nová Belá, Krempachy, Durštín a Lapšanka.

¹⁰⁸ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938)*. 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 56. Bez ISBN

¹⁰⁹ KLIMKO, Jozef : *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938)*. 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986, s. 56. Bez ISBN

¹¹⁰ MELNÍKOVÁ, Marta : Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: *Slovenská archivistika*, 1996, roč. 31, č. 2, s. 21.

6 Nedoriešené spory a ich následky

V celom spore o severnú hranicu možno povedať, že Československo dopadlo lepšie, vlastne Česi najlepšie. Československo si udržalo Těšínsko, uhoľné bane aj košicko-bohumínsku železničnú trať. Zo slovenského pohľadu však tento výsledok už nebol taký úspešný. Slovensko prišlo o svoje územie na Orave a Spiši, tamojší obyvatelia boli vystavení silnej polonizácii. Navyše na Slovensku stále viac rezonovala myšlienka, že „*Beneš predal slovenské obce za Těšínsko*“, čo tiež neprispievalo k dobrým vzťahom medzi Čechmi a Slovákmi v medzivojnovnej republike.

S troškou nadsadenia možno povedať, že rozhodnutie Najvyššej rady bolo šalamúnske. Česi dostali územie, na ktorom žila poľská väčšina, Poľsko dostalo územie, na ktorom žila slovenská väčšina a obe strany boli nespokojné so stavom aký nastal na Těšínsku, Orave a Spiši. Najmenej spokojní boli samotní obyvatelia oravských a spišských obcí, ktoré mali pripadnúť Poľsku.

Napriek dohodám sa Poľsko nezmierilo s daným stavom. Poliaci neboli spokojní najmä s hranicou na Těšínsku, ale nestačila im ani oveľa menšia časť Oravy a Spiša, než na akú si robili nárok. 31. júla 1920 podal protest proti rozhodnutiu Paderewski. Odvolával sa na vysoký počet Poliakov, ktorí ostali v Československu v oblasti Oravy a Spiša.¹¹¹ Vo svojich úvahách sa zrejme opieral o výskumy profesora Semkowicza, ktoré zaradovali Goralov medzi „*neuveďomelých Poliakov*“. Poľsko sa nemienilo vzdať územných nárokov voči Československu. Čoskoro vznieslo námietky proti rozhodnutiu, sporným územím sa stala oblasť Tatranskej Javoriny a Ždiaru. Poľská strana prišla k činnosti, ktorá nemala s dobrými susedskými vzťahmi nič spoločné.

Rozhodnutie veľmocí však vyvolalo rozhorčenie aj na slovenskej strane. Rozhodnutím bolo rozdelené historicky aj hospodársky jednotné územie. Napriek podpísaniu arbitráže tak nedošlo k jej ratifikácii. Ratifikovaná nebola ani zmluva z novembra 1920, ktorá upravovala postavenie menšín v spornej oblasti, ba ani zmluva z roku 1921, ktorá upravovala pomery na bývalom plebiscitnom území.¹¹²

Medzinárodná komisia ukončila na bývalom plebiscitnom území svoju činnosť, právomoci odovzdala do rúk vymenovaným komisiárom. Na československej strane boli zriadené tri likvidačné komisie – vojenská, materiálna a administratívna.¹¹³ Tieto komisie mali za úlohu zabezpečiť bezproblémový postup pri preberaní územia. Vojenská komisia mala vytýčiť novú hranicu, materiálna odovzdať štátny majetok a administratívna mala prevziať a zároveň odovzdať administratívu plebiscitných orgánov.

Na poľskej strane sa konala slávnosť prevzatia územia 15. augusta 1920 v Nižných Lapšiach.¹¹⁴ Aj keď Poliaci nezískali taký kus Spiša, aký pôvodne chceli, oslávili aj toto „*malé*“ víťazstvo. Po slávnostnej omši vystúpili rečníci. Rýchlo zabudli na svoje sľuby z agitácie a vo svojich slávnostných rečiach pripomenuli novým obyvateľom Poľska, že všetky prejavy náklonnosti k Československu budú „*surowo karane*“.¹¹⁵ 27. augusta 1920 bol z pripojených obcí Spiša a Oravy zriadený nový poľský okres Starostwo spisko-orawskie.¹¹⁶ Pretože medzi pripojenými obcami nebolo ani jedno mesto, okres mal sídlo v Novom Targu a expozitúry mal v Jablonke a Nižných Lapšiach. Zároveň boli zriadené colné úrady v Nedeci a Jurgove. 4. septembra 1920 boli do Nižných Lapší predvolaní všetci richtári pripojených obcí. Mali zložiť sľub vernosti Poľskej republike. Richtári z Novej Belej a Fridmanu sa nedostavili, odmietali zložiť sľub vernosti, preto boli predvedení četníkmi.¹¹⁷ Pri zriaďovaní nového okresu sa vyskytli rôzne problémy. Patrila k nim aj nesúrodosť právnych systémov. v pripojených obciach bolo uhorské právo od ich vzniku pôvodným.¹¹⁸ Preto sa poľská vláda rozhodla, že dočasne budú platiť v pripojených obciach uhorské právne predpisy správneho práva. v určitom rozsahu však uhorské právo v týchto obciach platilo až do roku 1946. Najväčším problémom však bol postoj obyvateľstva, ktoré nebolo spokojné s rozhodnutím Najvyššej rady a pripojením k Poľsku. Obyvatelia pripojených obcí sa nemienili len tak ľahko podvoliť, tento stav považovali len za dočasný. Opäť sa písali protestné petície. v dvanástich obciach sa uskutočnilo aj verejné hlasovanie, v ktorom sa 86% občanov vyjadrilo, že chcú, aby územie ich obce bolo opäť pripojené k Československu.¹¹⁹ v Tribši sa obyvatelia vzbúrili proti poľskej posádke, ktorá uprchla, v Nedeci bolo potrebné dokonca vyhlásiť stanné právo.¹²⁰ Richtári schovávali pečiatky, aby nemohli podpísať rôzne listiny.

¹¹¹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 184.

¹¹² MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 185.

¹¹³ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 185.

¹¹⁴ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 185.

¹¹⁵ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 185.

¹¹⁶ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 185.

¹¹⁷ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 185.

¹¹⁸ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 186.

¹¹⁹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 186.

¹²⁰ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 186.

Odpoveďou na takéto akcie boli rôzne represálie. Do súkromných domov Slovákov boli násťahovaní vojaci. Dedinčania sa o nich mali starať, kým sa nepoddajú a kým poľské vojsko nebude vítané tak ako vojsko „*pepícke*“.¹²¹

Nevôľu na Slovensku vyvolali aj správy o silnej polonizácii slovenských obyvateľov v zabratých obciach. v júni 1921 boli na bývalom plebiscitnom území zatknutí niekoľkí prívrženci Československa. Medzi najaktívnejších patrili kaplán z Trábsa František Móš.¹²² Tento kaplán využil situáciu, že pripojené obce stále patrili pod spišskú diecézu v Spišskom Podhradí a pôvodné školy v nich boli cirkevné. Obrátil sa na správcu diecézy Jána Vojtaššáka, aby v obci bola zachovaná slovenská škola. o podobnú pomoc žiadal aj farár v Jurgove, Krempachu a Kacvine. Ale poľská strana nemala v úmysle financovať slovenské školy na zabratom území. Slovenské cirkevné školy boli nahradené poľskými štátnymi školami. Vypovedaní boli slovenskí učitelia a kňazi, na ich miesto prišli Poliáci. v Čiernej Hore bola v roku 1921 uzavretá škola pre odpor obyvateľstva voči poľskej učiteľke.¹²³ Poľské orgány odmietli distribuovať aj slovenské kalendáre a knihy náboženského charakteru¹²⁴. Poľské povedomie mali v obyvateľoch pripojených obcí prebudiť aj novozaložené knižnice, v ktorých samozrejme prevládali diela poľských autorov. Aj keď v kostole stále prevládala slovenčina, slovenskí kňazi boli postupne nahradení poľskými.

Obyvatelia zabratých obcí sa často utiekali k pasívnej rezistencii. Neposielali deti do škôl, v kostole naďalej používali slovenské modlitebné knižky a spievali slovenské piesne, nezúčastnili sa vyhlásených volieb do poľského snemu. v septembri 1920 Minister s plnou mocou pre Slovensko Vavro Šrobár žiadal ministerstvo zahraničia, aby diplomaticky zakročilo proti prenasledovaniu československy zmýšľajúcich obyvateľov obcí, ktoré pripadli Poľsku.¹²⁵ Vo všeobecnosti však možno konštatovať, že československá vláda pre nich neurobila nič.

Niektorí Slováci zo zabratých obcí volili radšej presídlenie, aby sa mohli vrátiť do ČSR. Boli však v menšine. Navyše sa poľská strana útekem snažila zabrániť rozostavením hliadok popri Dunajci. Väčšina sa rozhodla zostať na svojich majetkoch, aj keď neboli spokojní a s obavami hľadeli do budúcnosti. Pre poľnohospodárov, akými prevažne boli, je ťažké opustiť dom, pôdu a všetko, čo človek za celý život vybudoval. Ťažké bolo opustiť rodný kraj, hroby svojich blízkych, priateľov a známych.

S nádejami slovenské obyvateľstvo očakávalo príchod delimitačnej komisie, ktorá mala presne vymedziť hranice medzi Poľskom a Československom. Táto komisia mala právomoci predkladať konferencii veľvyslancov návrhy na zmeny, ktoré bude pokladať za potrebné pri vymedzovaní hranice priamo na mieste. Boli tým mienené zmeny vyplývajúce zo vzťahu k miestnym podmienkam, prírodným zvláštnostiam alebo vyplývajúce z vlastníckych pomerov jednotlivcov a obcí. Na prístupe k majetkom kniežat a Hohenlohe boli závislí obyvatelia Jurgova, Repísk a Čiernej Hory. v roku 1921 preto predložili delimitačnej komisii svoju žiadosť o pripojenie k Československu.¹²⁶ Zaujímavé bolo stretnutie Slovákov s delimitačnou komisiou 28. mája 1921 pri Suchom potoku nad Jurgovom, ktoré opisuje Milica Majerníková takto:

Tu v slovenčine predniesli svoju požiadavku návratu do Československa. Československý zástupca však v ten deň s komisiou neprišiel, a tak ochotne tlmočil do nemčiny ich požiadavky poľský zástupca, avšak s tým rozdielom, že ich žiadosť prezentoval ako žiadosť o pripojenie Javoriny k Poľsku. Možno by sme sa o týchto zaujímavých praktikách nedozvedeli, keby jedna z prítomných žien nerozumela po nemecky a následne neobjasnila delimitačnej komisii skutočnú žiadosť zhromaždených občanov.¹²⁷

Podobné žiadosti však delimitačnej komisii predkladali aj ostatné obce. Po týchto žiadostiach prednesených delimitačnej komisii nasledovali ďalšie represie. Nádeje vkladané do delimitačnej komisie však boli zbytočné. Delimitačná komisia nemala právomoci zrušiť, či zmeniť rozhodnutie Najvyššej rady. Nakoniec, ani československá vláda neprejavovala záujem o korekcie hranice.

Na delimitačnú komisiu sa samozrejme so svojimi požiadavkami obracala aj poľská strana. Poľská strana naopak, dúfala v posunutie hranice viac vo svoj prospech. Práve v súvislosti s pozemkami obce Jurgov poľská strana naopak žiadala delimitačnú komisiu, aby celá obec Tatranská Javorina bola prisúdená Poľsku, pretože je hospodársky zviazaná s Jurgovom.

Činnosť delimitačnej komisie teda nepriniesla očakávaný výsledok ani jednej strane. Naopak, vynoril sa problém Javoriny, ktorý znemožnil ratifikovanie už podpísaných zmlúv. Obyvatelia Jurgova, Repišťa a Čiernej Hory však nepožadovali pripojenie Javoriny k Poľsku, ale naopak svoj návrat do Československa. Rokovania medzi poľskou a československou stranou nepriniesli žiadny výsledok,

¹²¹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 186.

¹²² MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 187.

¹²³ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 187.

¹²⁴ DEÁK, Ladislav : *Hra o Slovensko : Slovensko s politike Maďarska a Poľska v rokoch 1933 – 1939*. 1. vyd. Bratislava : Veda, 1991, s. 25. ISBN 80-224-0370-9

¹²⁵ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 188.

¹²⁶ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 189.

¹²⁷ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 189.

preto sa spor opäť dostal pred Najvyššiu radu. Tá rozhodla, že ak sa obe strany do 6 mesiacov nedohodnú, bude platiť hranica z 28. júla 1920. Začali teda diplomatické rokovania o Javorinu. Poľská strana ponúkala výmenou za Javorinu obce Nedeca a Kacvín, ale Československo turisticky atraktívnu Javorinu nechcelo stratiť. Obe strany doplnili svoje žiadosti a aj o nerealizovateľné návrhy. Poľsko zopakovalo svoj nárok na Tatranskú Javorinu, akceptovalo aj jej výmenu za obce Kacvín a Nedeca, pripojilo však aj návrh výmeny za Hornú Lesnú na Těšínsku.¹²⁸ Tento návrh bol neprijateľný, pretože hranica na Těšínsku už bola pevne stanovená. Podobne neprijateľný bol návrh československej strany, ktorá žiadala kompenzáciu za Javorinu na Orave.¹²⁹ Tam však už tiež boli hranice pevne stanovené. k dohode teda nedošlo. Do sporu sa diplomaticky pokúsilo zasiahnuť aj Francúzsko, ktoré s veľkou nevôľou sledovalo spory štátov, ktoré mali byť jeho oporou v ťažení proti Nemecku. Minister zahraničných vecí Poľska však podmienil dobré vzťahy nielen vyriešením otázky Javoriny v prospech Poľska, ale aj zlepšením postavenia poľskej menšiny v Československu. Odpoveď Československa znela v tom zmysle, že nikto nebude Československu diktovať politickú líniu a poľská menšina dostane len také práva, aké majú menšiny žijúce v Poľsku.¹³⁰ Vzájomné vzťahy sa opäť zhoršili. Spor priťahoval pozornosť širokej verejnosti na obidvoch stranách hranice. Poľská tlač písala o ochote Beneša odstúpiť Javorinu.¹³¹ Obyvateľstvo opäť ostalo zneistené.

Nakoniec Poliaci sami prišli s návrhom, že sa vzdajú Javoriny, ak Československo podporí ich kandidatúru do Rady Spoločnosti národov.¹³² E. Beneš však takúto dohodu nepovažoval za výhodnú, pretože sám kandidoval. Vo voľbách do Rady Spoločnosti národov uspel a svoj úspech náležite využil v spore o Javorinu.

Problém Javoriny sa neuzavrel prostredníctvom priamej dohody zúčastnených strán. Delimitačná komisia teda mala začať s vytyčovaním hranice. Predseda delimitačnej komisie však akceptoval požiadavku poľskej strany pričleniť v prospech Poľska územie v Javorinskej oblasti. Napriek nesúhlasu československého zástupcu komisia prikrčila k vytyčovaniu hranice.¹³³ Tento ústupok delimitačnej komisie však bol zásadnou zmenou v stanovovaní hranice, pretože pre Československo znamenal prakticky stratu Javoriny. Československá strana podala protest Konferencii veľvyslancov, v ktorom uviedla, že delimitačná komisia prekročila svoje právomoci. Na zásah Štefana Osuského delimitačná komisia dostala príkaz zastaviť svoju činnosť.¹³⁴ Konferencia veľvyslancov zopakovala svoj predpoklad priateľskej dohody medzi sporiacimi sa stranami. Obe zainteresované strany si však rozdielne vysvetľovali rozhodnutie Konferencie veľvyslancov zo dňa 28. júla 1920, preto si Konferencia veľvyslancov vyžiadala stanovisko od Rady spoločnosti národov. Rada spoločnosti národov presunula celý spor pred súdny dvor v Haagu.

Spor o Javorinu sa teda dostal pred medzinárodný súd v Haagu, ktorý sa svojim rozhodnutím zo 6. 12. 1923 priklonil na stranu Československa a ako definitívne hranice potvrdil čiaru Konferencie veľvyslancov z roku 1920¹³⁵. Po ďalšom rokovaní Rada Spoločnosti národov vydala rezolúciu, ktorá ponechávala územie Javoriny Československu. Poľsku pripadla celá obec Nižná Lipnica, Československo ako kompenzáciu získalo obce Hladovka Suchá Hora na konci oravskej železnice.¹³⁶ Potvrdená hranica však rozdeľovala majetok kniežat'a Hohenlohe, čo so sebou prinieslo ďalšie kolo rokovaní. Pôvodne samotní obyvatelia dotknutých obcí bojovali o pripojenie k Československu a argumentovali najmä svojou národnou príslušnosťou a záujmom ostať v ČSR, hospodárske otázky boli v tom čase až na druhom mieste. Po vynesení rozhodnutia Medzinárodného súdu v Haagu nadobudlo prevahu práve hospodárske hľadisko. v roku 1924 delimitačná komisia na Spiši predložila Rade Spoločnosti národov nový návrh, ktorý ponechával Československu celú Javorinu a Poľsku pridelil zvyšok katastra obce Jurgov, Poľsku nakoniec pripadli aj obce Kacvín a Nedeca.¹³⁷ Rada Spoločnosti národov zároveň odporučila obom stranám, aby medzi sebou uzavreli dohody, ktoré uľahčia obyvateľom oblasti vzájomnú komunikáciu. 6. 5. 1924 v Krakove podpísali zástupcovia Poľska a ČSR protokol, ktorý upravoval celý rad problémov, a podľa ktorého mohla delimitačná komisia definitívne stanoviť poľsko-slovenské hranice.¹³⁸ Na základe týchto tzv. Krakovských protokolov mohli obyvatelia žijúci 15 km od hranice po obidvoch stranách voľne prekračovať hranicu za účelom zárobku. Protokoly nadobudli účinnosť 1. januára 1926. Podľa Milice Majerníkovej:

¹²⁸ KÁZMEROVÁ, Ľubica : Stanovenie hraníc v oblasti Tatranskej Javoriny v rokoch 1918 – 1924 (problém vo svetle fondov Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky). In: *Historické štúdie* 43, 2004, s. 107.

¹²⁹ KÁZMEROVÁ, Ľubica : Stanovenie hraníc v oblasti Tatranskej Javoriny v rokoch 1918 – 1924 (problém vo svetle fondov Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky). In: *Historické štúdie* 43, 2004, s. 107.

¹³⁰ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 193

¹³¹ KÁZMEROVÁ, Ľubica : Stanovenie hraníc v oblasti Tatranskej Javoriny v rokoch 1918 – 1924 (problém vo svetle fondov Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky). In: *Historické štúdie* 43, 2004, s. 109.

¹³² MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 194

¹³³ KÁZMEROVÁ, Ľubica : Stanovenie hraníc v oblasti Tatranskej Javoriny v rokoch 1918 – 1924 (problém vo svetle fondov Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky). In: *Historické štúdie* 43, 2004, s. 110.

¹³⁴ KÁZMEROVÁ, Ľubica : Stanovenie hraníc v oblasti Tatranskej Javoriny v rokoch 1918 – 1924 (problém vo svetle fondov Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky). In: *Historické štúdie* 43, 2004, s. 110.

¹³⁵ HRONSKÝ, Marián – PÁLKA, František : *Boj o Slovensko a Trianon*. 1. vyd. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998, s. 212. ISBN 80-88878-14-4

¹³⁶ MELNÍKOVÁ, Marta : Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: *Slovenská archivistika*, 1996, roč. 31, č. 2, s. 22.

¹³⁷ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša XIII/2005*, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 194.

¹³⁸ HRONSKÝ, Marián – PÁLKA, František : *Boj o Slovensko a Trianon*. 1. vyd. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998, s. 212. ISBN 80-88878-14-4

„Až do 30 km mohli bez cla prevážať roľnícke nástroje, drevo a dobytok. Protokoly sa týkali aj ochrany prírody a turistom na základe tzv. tatranských legitimácií umožňovali návštevu celých Tatier. Na krakovské protokoly nadväzovalo niekoľko ďalších zmlúv: tššský protokol o malom pohraničnom styku z 28. júla 1924, zmluva o malom pohraničnom styku a zmluva o turistike.“¹³⁹

Do vecí zabratých obcí sa vložili aj americkí Slováci. v Pittsburgu založili Stály výbor pre celok Slovenska.¹⁴⁰ Ich cieľom bolo presvedčanie a agitácia v štátoch Dohody, ale aj v samotnom Československu. Boli presvedčení, že sa im podarí všetkých presvedčiť, že sa Slovákom na severe Oravy a Spiša udiala krivda, ktorú je potrebné napraviť. Upozorňovali na to, že v otázke Oravy a Spiša bolo porušené právo národov na sebaurčenie. Oravské a spišské obce vraj boli pričlenené k Poľsku v „tržnej jednáčke“ a boli cenou za Tššsko. v roku 1921 bol v Spišskej Starej Vsi založený Slovenský spolok – Ústredie magurských Slovákov.¹⁴¹ Jeho cieľom bolo posilňovanie slovenského povedomia na severe Spiša. Pretože za magurských Slovákov boli považovaní aj obyvatelia obcí pripojených k Poľsku, spolok vyvíjal úsilie o ich prinavrátenie. Spolok od roku 1922 vydával v Kežmarku časopis Naša Magura.¹⁴² Spolok sa snažil vyslať delegáciu k prezidentovi, ktorá ho mala informovať o zlom postavení Slovákov v Poľsku. Na ich žiadosť o prijatie však z kancelárie prezidenta neprišla odpoveď.¹⁴³ Nakoniec bol spolok v roku 1924 rozpustený.

Ďalej pokračovala snaha o vytvorenie spoločnej poľsko – maďarskej hranice. Pokračovali letákové akcie, ktorých cieľom bolo najmä zneistiť obyvateľstvo. Prejavovalo sa to napríklad pri menovej reforme, keď obyvatelia nevedeli komu majú dať okolkovať peniaze, a tak prišli aj o celoživotné úspory. Nevedeli komu majú platiť dane, tak platili obom stranám a podobne. Obyvatelia niektorých obcí začali s podpisovou akciou, v ktorej žiadali opätovné pričlenenie zabratých obcí k Československu. Samozrejme, tieto zmätky a nedorozumenia využila maďarská iredenta, ktorá všetkých presvedčala, že keby sa Slovensko neodtrhlo od Uhorska, toto sa im nemohlo stať.

Aj keď československá strana požadovala vydanie Jehličku a Ungera, poľská strana s tým nepočítala, aj keď sa uvažovalo o prípadnom znemožnení ich činnosti na území Poľska. Po prepuknutí sporu o Javorinu zišlo aj z týchto úvah. Naopak, do popredia sa dostali opäť plány o maďarsko-poľskej spoločnej hranici. Keďže Jehlička aj Unger usilovali o pripojenie Slovenska k Maďarsku, bola ich činnosť vítaná. Od roku 1924 začal vychádzať časopis Wiadomosci Slowackie (neskôr premenovaný na Wiadomosci Polsko-Slowackie) financovaný maďarským ministerstvom zahraničia.¹⁴⁴ Šéfredaktorom časopisu bol Unger, a hlavným cieľom časopisu bolo rozdúchávať protičeské nálady v poľskej verejnosti. v časopise sa jednostranne objavovali príspevky o útlaku poľskej menšiny v českej časti Tššska. Naopak vyzdvihovali sa všetky vystúpenia poslancov Slovenskej ľudovej strany na obranu poľskej menšiny v Československu. Časopis sa pasoval do úlohy obhajcu práv poľskej menšiny na Tššsku. Okrem toho Wiadomosci zdôrazňovali, že podmienkou budúceho mocenského postavenia Poľska je odrezanie Čechov od Ruska, t. j. odtrhnutie sa Slovenska od Československej republiky. Podpora slovenského autonomistického hnutia mala byť zbraňou proti ukrajinskej propagande na území Československa.

O podporu Slovenskej ľudovej strany sa snažili aj obyvatelia poľskej národnosti, ktorí žili na Tššsku. Slováci im prisľúbili svoju podporu v ich zápase o svoje národnostné práva. Tššski Poliaci dokonca vraj prejavili prianie pripojiť sa k Slovensku, ak sa Slovensku podarí vydobýť si autonómiu.¹⁴⁵ Poľské ministerstvo zahraničných vecí však k aktivitám Poliakov v českej časti Tššska zaujalo negatívne stanovisko.

V rokoch 1922 – 1923 zaujali poľskú stranu snahy o vyvolanie povstania na Slovensku. v rokovaní politických predstaviteľov s reprezentantmi slovenskej a maďarskej iredenty sa ozývali povzbudzujúce ubezpečenia o podpore poľskej armády takémuto povstaniu.¹⁴⁶

Čiastočné uvoľnenie a zintenzívnenie vzájomných československo-poľských rokovaní nastalo v roku 1924. Objavili sa reálne šance na zblíženie medzi Prahou a Varšavou. Kontakty politikov na oboch stranách vyústili do podpísania niekoľkých medzištátnych dohôd. Prispela k tomu aj zmenená medzinárodná situácia. v Rusku definitívne zvíťazila boľševická revolúcia, čiastočne sa ustálila situácia v Nemecku, po podpísaní Rapallskej zmluvy v roku 1922 Nemecko začalo naberať druhý dych. Spolupráca Ruska s Nemeckom mohla ohroziť Poľsko. Ešte nebezpečnejšie začalo byť nemecké ohrozenie po podpísaní Rýnskeho garančného paktu. Zlepšenie vzťahov medzi Československom a Poľskom sa prejavilo vymenovaním veľvyslancov v oboch štátoch. v roku 1925 boli podpísané tri dôležité dohody:

¹³⁹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 195.

¹⁴⁰ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 190.

¹⁴¹ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 190.

¹⁴² MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 190.

¹⁴³ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 191.

¹⁴⁴ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 219.

¹⁴⁵ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 218.

¹⁴⁶ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 219.

arbitrážna, obchodná a likvidačná.¹⁴⁷ Arbitrážna zmluva mala zabrániť sporom v budúcnosti, ktoré sa ďalej mali riešiť dohodou. Likvidačná zmluva riešila otázky týkajúce sa Těšínska, Oravy a Spiša. Riešila problém ochrany menšín, najmä zriaďovania národnostných škôl. Napriek zmluvám a snahám však Slováci v Poľsku boli vystavení silnej polonizácii. Slovenské školy ostali len zbožným priáním. Uzavretie týchto zmlúv trochu upokojilo situáciu a zlepšilo poľsko-československé vzťahy, čo znepokojilo slovenské iredentistické kruhy v Poľsku, nepáčilo sa im zlepšenie vzťahov Poľska a Československa. Naproti tomu na Slovensku ich Slovenská ľudová strana uvítala. z toho možno usudzovať, že poľskí politici nemali celkom jasnú predstavu o tom, čo sa na Slovensku deje. Nerozoznali rozdiel medzi autonomistickými snahami Hlinkovej strany a stranami maďarskej iredenty. Obe strany sa síce snažili o autonómiu Slovenska, Hlinka však požadoval autonómiu Slovenska v rámci Československa, nepredpokladal úplné odtrhnutie sa Slovenska od republiky. Naproti tomu maďarská iredenta predpokladala odtrhnutie Slovenska a jeho pričlenenie k Maďarsku. Ciele teda mali obe skupiny rôzne. Napokon, práve spolupráca poľských politických kruhov s maďarskou iredentou viedla Hlinku k opatrnosti vo vzťahu k Poľsku. Poľskej politike nikdy celkom nedôveroval.

Opätovné pokusy o nadviazanie stykov so slovenskou iredentou sa objavili v roku 1927 z iniciatívy Vojtecha Tuku.¹⁴⁸ Opäť šlo o rokovania ohľadne poľskej vojenskej pomoci v prípade vypuknutia povstania na Slovensku. Tieto rokovania boli však v rovine úvah a nepriniesli žiadny výsledok. Ešte viac však prehĺbili nedôveru ľudákov k Poľsku. Poľská strana však pochopila, že podpora promaďarsky orientovaných činiteľov v Poľsku stráca svoj zmysel, ba zo slovenskej strany je chápaná skôr ako akt nepriateľstva.

Od roku 1926, po nástupe Piłsudského, možno v politike Poľska badať zmenu. Predovšetkým sa poľská politika snažila vymaniť spod francúzskeho vplyvu a stále viac sa orientovala na spoluprácu s Maďarskom. s tým súvisel aj zostrený kurz voči Československu. Opäť ožila myšlienka na spoločnú poľsko-maďarskú hranicu. Teraz však už len v oblasti Podkarpatskej Rusi, s ohľadom na vedenie HSLS.

Katolícke Poľsko malo byť prirodzeným spojencom Slovenskej ľudovej strany, formálne aj podporovalo slovenské úsilie o autonómne usporiadanie Československa, poľský vzťah k Slovensku mal však aj druhú tvár. v predstavách poľských politikov samostatné Slovensko nemalo miesto. Poľské Ministerstvo zahraničných vecí rozoslalo 9. 2. 1927 poľským konzulátom v Československu s návrhom rozvinúť tajnú akciu s cieľom „*prebudiť poľské národné povedomie*“ u slovenských goralov na Orave a Spiši.¹⁴⁹ Súčasťou tejto akcie bola podpora kultúrnych a turistických stykov so Slovenskom, organizovanie spoločných výletov, letných táborov skautov, podpora slovenských študentov na univerzite v Krakove a pod. Oporou boli profesori Krakovskej univerzity, najmä prof. Semkowicz, riaditelia poľských gymnázií v ČSR, nechýbal ani Ferdinand Machay. Prostredníctvom tlače Machay vyzýval Poliakov, aby navštívili bývalé plebiscitné územie a podporili tak turistický ruch v oblasti¹⁵⁰. Svojou návštevou mali pozdvihnúť aj propoľské zmýšľanie tunajších obyvateľov. Výletníci z Krakova aj Varšavy aj prišli, ale zasa rýchlo odišli, pretože tu bol katastrofálny nedostatok potravín. Obyvateľstvo sa pravdepodobne tiež nesprávalo prehnane priateľsky. Poľské organizácie sa snažili získať podporu aj v Československu, ale odozva bola takmer nulová. Slovákov od podpory organizáciám hlásajúcim priateľstvo a dobré vzťahy odrádzala spolupráca týchto organizácií s takými osobami ako boli Jehlička a Unger. Známi maďarofili nemohli pritiahnuť Slovákov.

Napriek tomu, že poľské politické kruhy sa snažili spolitizovať zbližovanie poľského a slovenského národa, zbližovacia akcia mala aj pozitívne dopady. Predovšetkým mnohé zo spoločných podujatí prispeli k lepšiemu poznaniu a porozumeniu poľskej a slovenskej spoločnosti. Spoločné podujatia – turistické a poznávacie výlety, kultúrne a spoločenské podujatia, prednášky slovenských profesorov na Jagelonskej univerzite, podpora slovenských študentov študujúcich v Krakove – položili základy slovensko-poľskej spolupráce.

Československo-poľské vzťahy sa opäť ocitli na bode mrazu po nástupe Jozefa Becka do funkcie ministra zahraničných vecí v roku 1932. Beck zastával názor, že Československo nemá predpoklady pre existenciu. Po podpísaní poľsko-nemeckej zmluvy o neútočení v januári 1934 sa Poľsko o zbliženie s Prahou prestalo zaujímať. Opäť ožila myšlienka spoločnej hranice s Maďarskom, čo sa malo uskutočniť pripojením Slovenska k Maďarsku. v poľskej politike opäť začala dominovať podpora slovenským separatistickým a autonomistickým snahám. Poľskí politici sa snažili o vybudovanie vplyvu v slovenských autonomistických kruhoch, ktoré neskôr chceli použiť na vnútornú dezintegráciu republiky. Poľsko prestalo mať námietky voči novému usporiadaniu strednej Európy, najmä ak by sa tak dialo na úkor Československa. Podpora maďarským revizionistickým kruhom prestala byť utajovaná, naopak stala sa súčasťou poľskej zahraničnej politiky. Nedoriešené spory a následné chladné vzťahy našli svoje zavŕšenie po Mníchovskom diktáte. 30. septembra 1938 si Poľsko pod hrozbou použitia vojenskej sily vynútilo odstúpenie Těšínska a neskôr aj Oravy a Spiša. Obsadenie Oravy a Spiša v roku 1938

¹⁴⁷ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 196.

¹⁴⁸ SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 220.

¹⁴⁹ ANDRÁŠ, Matej: Slovenské severné pohraničie, alebo neuskutočnené plebiscity. In : *Kultúra*, 2002, roč. 5, č. 24, s. 6.

¹⁵⁰ MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: *Z minulosti Spiša* XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 192

na Slovensku vyvolalo veľké rozčarovanie. Zároveň poslúžilo k podpore účasti slovenskej armády v ťažení proti Poľsku po boku Hitlera o rok neskôr.

Záver

Otázka Slovenska sa stala kľúčovou pri riešení vzájomných vzťahov medzi novovznikajúcimi štátmi v regióne. v rámci Československa Slovensko bolo spojovacím článkom medzi Prahou a najvýchodnejšou časťou republiky. Cez Slovensko viedla cesta k hraniciam s azda jediným priateľsky nakloneným susedom – Rumunskom.

Mocenské záujmy dvoch susedných štátov, Maďarska a Poľska predpokladali, že Slovensko je najslabšou časťou republiky. Tomuto presvedčeniu nahrával aj fakt, že vzťahy medzi Čechmi a Slovákmi neboli doriešené počas celej existencie predmníchovskej republiky. Odtrhnutím Slovenska od Prahy chceli Poľsko aj Maďarsko zlikvidovať Československú republiku a presadiť vlastné záujmy v strednej a východnej Európe. Preto sa Poľsko vo svojej politike zameriavalo na podporu autonomistických a separatistických hnutí na Slovensku. Najmä v počiatkoch svojej politiky proti Československu však urobilo chybu, keď spolupracovalo aj s maďarskou iredentou. Tá nechcela autonómiu pre Slovensko, ale jeho pripojenie k Maďarsku. To vyvolalo nedôveru v slovenských kruhoch, ktorá nebola nikdy celkom prekonaná. Slovenská ľudová strana sa aj napriek svojim vyjadreniam v pražskom parlamente na podporu poľskej menšiny stavala k spolupráci s poľskými politickými kruhmi zdržanlivo.

Pokus o stanovenie hraníc v Európe na etnickom princípe sa skončil neúspechom. Zaujímavý je názor Winstona Churchila, ktorý vyjadril vo svojej knihe *Nach dem Kriege* vydanej v roku 1930 pri hodnotení mierových zmlúv uzavretých po 1. svetovej vojne, ktoré významným spôsobom určili aj hranice štátov v strednej Európe:

*„Základné požiadavky víťazov boli podľa ubúdajúcich síl čestne aplikované. Pravdepodobne nie viac ako tri percentá celého obyvateľstva v Európe nežije pod svojou národnou správou a vládou. Žiadne riešenie sa však nemohlo vyhnúť tvrdosti a protivám. Formácie, do ktorých bola zmenená stredná a južná Európa boli náhle a čiastočne hrubé, ale oni presne v tomto momente vyhovovali praktickým účelom všeobecnej osnovy.“*¹⁵¹

Na území, kde sa po stáročia miešali rôzne národy nie je možné určiť presnú etnickú hranicu. o národoch, ktoré sú si blízke rečou a spôsobom života to platí dvojnásobne. Poliaci aj Slováci sú Slovania, preto ich jazyk a spôsob života nie sú veľmi odlišné. Vo svojej práci som chcela ukázať, že problémy s etnicitou vznikli aj na hranici, ktorá bola považovaná za najstabilnejšiu, a na ktorej nikto nepredpokladal väčšie problémy. Nakoniec etnické spory narušili vzťahy medzi dvomi štátmi, ktoré si mali byť najbližšie. Regionálny konflikt takto prispel k tomu, že Poľsko a Československo nenašli k sebe cestu ani v neskoršom období a nedokázali spojiť svoje sily, aby boli silnejším protivníkom stále silnejúcemu Nemecku a Sovietskemu zväzu.

Stanovovanie hraníc pri diplomatickom stole celkom samozrejme prináša so sebou zásah do osudov obyvateľov územia, ktorého sa rozhodnutie týka. Aj pohľad na dramatickosť a peripetie stanovovania severnej hranice Slovenska potvrdzuje názor, že určovanie medzištátnych hraníc na prísne etnickom princípe je nerealizovateľné. v pohraničných oblastiach celkom prirodzene vznikajú zmiešané rodiny a vzťahy z toho vyplývajúce. Hranice štátov sa vždy formujú v kontexte s vývojom v oblasti a hospodárskymi a politickými záujmami zúčastnených strán. Neberú ohľad na pocity ľudí, ktorí na danom území žijú. Myšlienka plebiscitu, zdanlivo najdemokratickejšej formy rozhodovania narazila na mnohé problémy, spojené práve s problémami hospodárskymi. v období príprav na plebiscit boli zbytočne rozduchované vášne medzi obyvateľmi a trhali sa priateľstvá. Tieto vášne a nepriateľstvá pretrvávali aj po odvolaní plebiscitu. o pretrvávajúcom spore svedčí aj rozdielnosť v interpretácii o význame a prospešnosti niektorých spoločných československo-poľských akcií. Vo svojom článku *„Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930“*¹⁵² Szklarska-Lohmannova prezentuje spoločné akcie Poliakov a Slovákov ako úprimné snahy o priateľstvo a porozumenie z poľskej strany, na druhej strane tie isté akcie prezentuje Matej Andráš v článku *„Slovenské severné pohraničie, alebo neuskutočnené plebiscity“*¹⁵³ ako snahy o násilnú polonizáciu slovenských Goralov. Je možné, že na oboch stranách hranice žili ľudia, ktorí sa úprimne snažili o zlepšenie vzťahov. Ich úprimné snahy však mohli byť zneužitú. Otáznikom totiž ostáva spolupráca poľských organizácií s Ungerom a Jehličkom.

S rozhodnutím Rady veľvyslancov nebola spokojná ani jedna strana. Poliaci z Těšínska hľadali podporu u Slovenskej ľudovej strany vo svojej požiadavke pripojiť sa k Poľsku. Apelovali na autonomistické snahy ľudákov, na ich často deklarovanú požiadavku sebaurčenia. Tento vzťah komplikovali názory na otázku Javoriny. Poľská vláda sa Javoriny nechcela vzdať z prestížnych dôvodov, preto oficiálne

¹⁵¹ MELNÍKOVÁ, Marta : Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: *Slovenská archivistika*, 1996, roč. 31, č. 2, s. 24.

¹⁵² SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: *Historické štúdie*, 1970, roč. XV, s. 215 – 225.

¹⁵³ ANDRÁŠ, Matej : Slovenské severné pohraničie, alebo neuskutočnené plebiscity. In : *Kultúra*, 2002, roč. 5, č. 24, s. 6 a 14 – 15.

nijak nepodporovala priateľské vzťahy Poliakov z Těšínska so Slovákmi. Naopak slovenskí ľudáci zdôrazňovali, že oravské a spišské územia pripojené k Poľsku patria k Slovensku a Slovenská ľudová strana nikdy neprestane bojovať o ich vrátenie.

Napäté vzťahy medzi Poľskom a Československom sa zvlášť výrazne prejavili v predmníchovskom období. Poľská tlač a politici mimoriadne zveličovali krivdy, ktoré sa vraj stali poľskej menšine v Československu. Poľská vláda stále viac zdôrazňovala svoj záujem o Těšínsko, ale aj o spoločnú hranicu s Maďarskom. Po vyhlásení mníchovského diktátu poľská strana neváhala a obsadila celé Těšínsko. Rovnako násilným spôsobom sa zmocnila aj oblastí Oravy a Spiša, ktoré požadovala už v roku 1919. Za nedoriešené národnostné spory zaplatila Československá republika tú najvyššiu cenu. Poľsko týmto násilným činom stratilo na Slovensku všetky svoje dlho budované pozície. Zároveň tým dopomohlo k získaniu silnejšieho postavenia nacistickej politiky v radoch politikov HSĽS. Takto sa nielen Slovensko, ale aj Poľsko ocitli pred hrozbou, voči ktorej boli úplne bezmocní.

Bibliografia

- ANDRÁŠ, Matej : Slovenské severné pohraničie, alebo neuskutočnené plebiscity. In : Kultúra, 2002, roč. 5, č. 24, s. 6 a 14 – 15.
- ANDRÁŠ, Matej : Osudy hornej Oravy a severného Spiša. In: Slovo (internetové vydanie). [citované dňa 26. 2. 2008]. Dostupné na <<http://www.noveslovo.sk/archiv/2001-2/ominulosti.html>>.
- DEÁK, Ladislav : Hra o Slovensko : Slovensko s politike Maďarska a Poľska v rokoch 1933 – 1939. 1. vyd. Bratislava : Veda, 1991. 240 s. ISBN 80-224-0370-9
- HRONSKÝ, Marián – Pálka, František : Boj o Slovensko a Trianon. 1. vyd. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998. 327 s. ISBN 80-88878-14-4
- HRONSKÝ, Marián : Slovensko pri zrode Československa. 1. vyd. Bratislava : Pravda, 1987. 344 s. Bez ISBN.
- HRONSKÝ, Marián – Krivá, Anna – čaplovič, Miloslav : Vojenské dejiny Slovenska. Zv. 4 : 1914 – 1939. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 1996. 264 s. ISBN 80-88842-05-0
- IŠTOK, Robert : Geografia verejnej správy. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita, 1999. 158 s. ISBN 80-88885-65-5
- KÁZMEROVÁ, Ľubica : Stanovenie hraníc v oblasti Tatranskej Javoriny v rokoch 1918 – 1924 (problém vo svetle fondov Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky). In: Historické štúdie 43, 2004, s. 105 – 113.
- KLIMKO, Jozef : Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918 – 1938). 1.vyd. Bratislava : Veda, 1986. 180 s. Bez ISBN
- KLIMKO, Jozef : Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc. 1. vyd. Bratislava : Obzor, 1980. 168 s. Bez ISBN
- LIPTÁK, Ľubomír : Slovensko v 20. storočí. 3. vyd. Bratislava : Kalligram, 2000. 371 s. ISBN 80-7149-337-6
- MAJERNÍKOVÁ, Milica : Poľský záujem o Spiš v rokoch 1918 – 1925. In: z minulosti Spiša XIII/2005, Spišský dejepisný spolok, 2005, s. 173 – 198.
- MATULA, Pavol : Boj o územie : spor o slovensko-poľskú hranicu. In: Historická revue, 2000, roč. 11, č. 8, s. 26 – 27.
- MATULA, Pavol : Úloha cirkvi v zápase o národnú identitu obyvateľstva severného Spiša a Oravy v rokoch 1918 – 1939. In: Štúdie a články [citované dňa 8. 3. 2008]. Dostupné na <<http://www.saske.sk/cas/4-2007/04-matula.html>>.
- MELNÍKOVÁ, Marta : Utváranie severných hraníc Slovenska v 20. storočí. In: Slovenská archivistika, 1996, roč. 31, č. 2, s. 16 – 26.
- MURCKO, Michal : Na demarkačnej čiare : ako sa utvárali slovenské severné hranice. In: Ľubovnianske noviny, 8. 4. 1999, roč. 25, č. 14, s. 3.
- SZKLARSKA – LOHMANOWA, Alina : Záujem Poľska o Slovensko v rokoch 1918 – 1930. In: Historické štúdie, 1970, roč. XV, s. 215 – 225.
- VALENTA, Jaroslav : Poľská politika a Slovensko v roce 1919. In: Historický časopis, 1965, roč. XIII, č. 3, s. 403 – 421.
- VARINSKÝ, Vladimír : Vytváranie severnej hranice Slovenska na Orave a Spiši v r. 1918 – 20. Osobná komunikácia. 2007-10-07. Email: varinsky@fhv.umb.sk
- ZEMKO, Milan – bystrický, Valerián : Slovensko v Československu : 1918 – 1939. 1. vyd. Bratislava : Veda, 2004. 687 s. ISBN 80-224-0795-X

Prílohy

Zoznam príloh

- 1 Formulár údajov pre databázu kvalifikačných prác
- 2 Masarykov náčrt budúceho československého štátu z roku 1915
- 3 Hranice Československa v rokoch 1918 – 1938
- 4 Demarkácia Těšínska
- 5 Stanovenie česko-slovensko-poľskej hranice na Orave
- 6 Stanovenie česko-slovensko-poľskej hranice na Spiši

Príloha 1

Formulár údajov pre databázu kvalifikačných prác

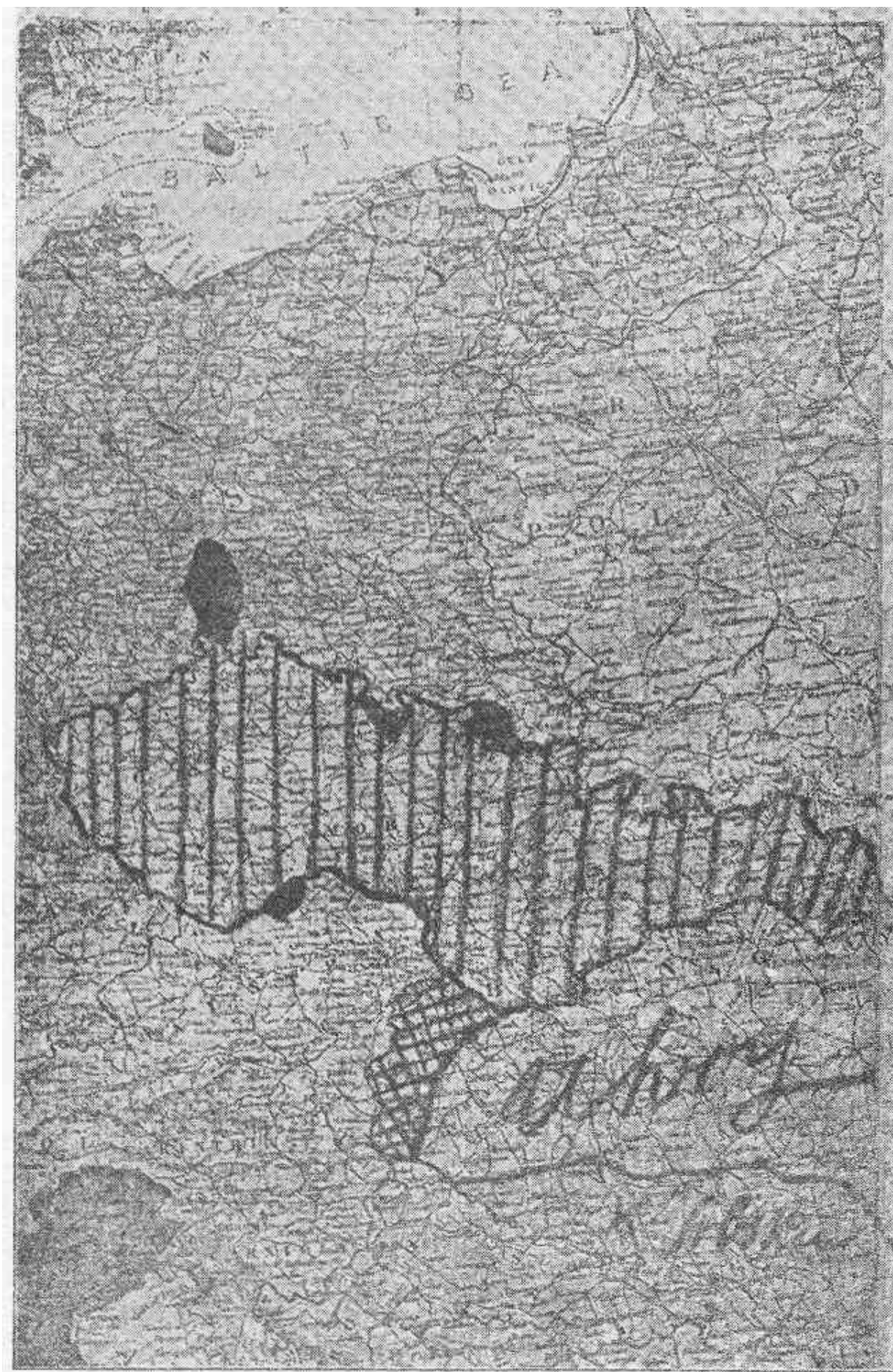
Signatúra	
Názov práce v slovenskom jazyku	Formovanie hraníc medzi Československom a Poľskom v medzivojnovom období
Názov práce v anglickom jazyku	A few comments about the origin of competing between Czechoslovakia and Poland in the inter-war period
Typ práce	Diplomová práca
Autor	Janka Hrašková
Vedúci práce	Prof. PhDr. Dalibor Krátky, CSc.
Fakulta	Fakulta humanitných vied
Katedra	Katedra histórie
Študijný odbor	dejepis
Rok obhajoby	2014
Rozsah	60 strán
Kľúčové slová v slovenskom jazyku	medzinárodné vzťahy, severná hranica, Poľsko, Slovensko, Československo, Orava, Spiš, Těšínsko
Kľúčové slová v anglickom jazyku	international relations, northern border, Poland, Slovakia, Czechoslovakia, Orava region, Spiš region, Těšín region
Poznámka	

Pozn.: Kľúčové slová oddeľujte vždy čiarkou. Kľúčové slová sú lexikálne jednotky charakterizujúce obsah celého dokumentu – vyjadrujú predmet dokumentu a informačnej otázky. Pojmy môžu byť vyjadrené jedným a viac slovami. Nejedná sa o voľne vybrané slová, často ich môžeme nájsť v redukciách dokumentov – v referátoch, anotáciách a extraktoch.

Potvrdzujem, že som zadané údaje vyplnila správne.

.....

Dátum a podpis autora práce

SLOVENSKO-POLSKÉ HRANICE, 1920-1939

